

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XXVIII. ÉVFOLYAM. ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
NYOLCADIK FÜZET. KÖZLÖNYE

BUDAPEST, 1913
OKTÓBER HÓ

SZERKESZTI: DÉKÁNY MIHÁLY, BUDAPEST, VI. FELSŐERDŐSOR 3. SZÁM.

Tanítóképzés.

Elnöki megnyitó.

(Az 1913. október 2-án tartott választmányi ülésen.)

Egyesületi évet (1913—14.) készülünk megkezdeni, s ebben a szokott legaktuálisabb mozzanat az évi munkaprogram megállapítása.

Visszafelé, s ezzel kapcsolatban előre nézünk, hogy legutóbbi közgyűlésünk útasítása alapján mik volnának ennek az egyesületi évnek teendői...

Először is az 1914-ik évben, Budapesten tartandó *jubiláris közgyűlés* előkészítése, rendezése. Ihlet szállja meg lelkünket, gondolván arra a lelkes kis csapatra, amely 25 évvel ezelőtt egyesületünket megalapította.

Ihletünket azonnal a kegyelet érzelmei hatják át, mert azokból az erős hitű kollegáinkból már sokan porladnak, s nem lesznek jelen egyesületünk örömnepén.

E ponton foglalja el igazi helyét választmányi ülésünk menetében *Péterffy Sándornak*, egyesületünk első elnökének és örökös tiszteletbeli elnökének emléke. Mert amint már köztudatú tény, *Péterffy Sándor* a nyáron, pándorfi magányában elhunyt.

A koszorunk nem hiányzott ravataláról. Lelkünk ott volt a sirnál is, ahol elhantolták, s tudatunk úgy szól, hogy ez senkinek sem volt inkább kötelessége, valamint senkinek sem volt erre több joga, mint nekünk, mindnyájunknak.

Az igazi fájdalom azonban nem vetélkedik; enélkül fejezi ki híven, hogy mily nagy a veszteség, még abban a vonatkozásban is, ha mint a *tanítók atyját* gyászoljuk. Ebben az esetben is a tanítóképző-intézeti tanárra hárul vissza végeredményében a dicső-

ség, aki kiképezte tanítványait, de azután, az életben is rajtuk tartotta kezét; dolgozott, fáradt értük, hogy úgy szellemileg, mint anyagilag mindig emelkedjenek. Ime a tanítóképző-intézeti tanár ideálja!

Emberek kellenek közöttünk, akik világító tornyok, akik nemcsak órarend szerint világítanak, s nemcsak sötétben, mint a szentjánosbogár. A szellemi sötétségnek nincs nappala és éjjele; ehhez képest az ehhez való napnak is mindig az égen kell lennie. Ilyen nap volt *Péterffy* s hogy köztünk ilyen is volt, az az első képviselőnk is ennek adta példáját, az a mi dicsőségünk is.

Tanítónak s az őt képző tanárnak is első erénye a szeretet, ami a mi mesterségünkre alkalmazva *megértés* és szívjóság. *Péterffy* meg is értett és szeretett is, sőt több... a szívjóság elementáris erővel működött benne. Ennek köszönheti sok humanitárius sikerét s ennek, hogy benne figyelmet keltett az igazi tanító hazánk nagyobbjai és nagyjai közt is.

Péterffy jó kolléga volt s őt mindnyájan szerettük, akik ismertük. Vezére is volt mindig a tanítóképző-intézeti tanárságnak is, amíg kora megengedte. Mikor visszavonult, a fiatalabbaknak, a modern eszközökkel felszereltebbeknek engedte a teret, nem akadékoskodott, mint az ily esetekben előfordul, hanem magányából gyönyörködve nézte azokat, akik az ügyért harci tüzre tőle merítették ihletet.

Igaz ember volt *Péterffy* s igaz embereket, tanítókat nevelt. Áldassék az ő neve s legyen megszentelve emléke!

(Indítványozom, hogy a választmány jegyzőkönyvi pontot szenteljen az ő emlékének s gondoskodjék arról, hogy nyilvánosságunk terén élete behatóbb méltatásban részesüljön, végül munkás életének körünkben valamely emlék létesíttessék.)

A fájdalom érzelmével emlékezem meg tovább *Orosz Istvánról*, egyesületünk alelnökéről, ki szintén a nyáron hunyt el. Tisztét általában, mint egyesületünk disztét viselte, de önérzettel és méltón viselte. Az ügyvitelben nem igen vett részt, mert vidéken lakott. Csupán ezért nem, mert különben minden arravalóság megvolt benne. Ha közgyűléseinken megjelent, annak az összetartoztatóság, a melegség terén nyoma volt s ha komolyra ment a vita, jól felfegyverkezve küzdött. A személyes kellem emléke róla ma a legkedvesebb kincsünk, amelyet hiven fogunk őrizni.

(Indítványom az, ami *Péterffyre* szólt, t. i. a 3 első pont.)

A szomorú sort *Somló Bertalan*, m.-szigeti gyak. isk. kolle-

gánk zárja be, aki szintén utolsó választmányi ülésünk óta hunyt el. Nem vezéralak, de kötelességtudó és teljesítő kiváló társunk. Nem a legszélesebb körökben ható, de annál intenzívebben nyomta lelke bélyegét végzett tanítványaira. Ez az ő dicsősége.

(Indítványom az előbbieket 1. pontja.)

Fájdalom szállja meg lelkünket az ülés első perceiben, de e fájdalomban is van vigasztaló erő. Az emberi élet véges, a kiválóké éppen úgy.

Emelkedjünk hát fel. Nem utolsó szellemi kincseink lehetnek nekünk, hogy sorainkból ilyenek is veszhetnek. De nem is vesznek, mert szellemi kincseik örökség útján ránk maradtak. Ezzel is gyarapodtunk, s most midőn éppen munkához fogunk, még egy nagyobb, drágább, nemzeti, országos jelentőségű emlék áll előttünk, hogy munkánkat megszentelje. Ez *Br. Eötvös Józsefnek*, a nagy miniszternek, a magyar népoktatás megalapítójának drága emléke, mert most van a nagy ember születésének 100-ik évfordulója. Nem kegyeletlenség részemről, hogy a Nagyot a mi nagy fájdalmunkat előidéző kis sorozatba állítom, mert annak a Nagynak a faj szerepéből fakadó munkássága volt a nagysága, s ebben egy csapáson járt nagy arányaiban a mi kisebb egyéniségű kisebb kiválóságainkkal s amint erőt akarok meríteni az előbbi sorozattól, itt van az igazi erőforrás a nagy Eötvös emlékében.

Leborulunk emléke előtt, áldjuk porait, újból meg újból, fogadást teszünk, hogy szelleme irányításában haladunk, amely most a fájdalom eme perceiben is felel, megerősít bennünket.

Addig is, míg volt nagy miniszterünk emléke e helyen újabb és bővebb méltatást nyerne, a tisztelet mélységéből kegyelettel ünneplem *Báró Eötvös* emlékét, hangoztatván, hogy a tanítóképző-intézeti tanárság *Br. Eötvös* szelleméhez, alkotásaihoz méltón intézményünk megteremtőjéhez, mindenkor hű fog maradni!

És most azzal a tudattal, hogy az érzelmeink által iniciált kötelességeinket elvégeztük, nézhetjük ez évi munkásságunk perspektíváját.

Már az előbbi évben felvetődött s a választmány határozatában is kimondta, hogy jubiláris közgyűlésünkkel kapcsolatban speciális *tanítóképző-intézeti kiállítást* rendezünk. Bizottság foglalkozott ennek tervével, s az elnökség, a tisztikar egész lelkét belefektette annak kiépítésébe, avval az erős bizalommal, hogy azt becsületesen végre is hajtja. De a szép terv végrehajtására 25 ezer korona lett volna szükséges, az igaz, hogy e nagy összegből csak

5 ezer K lett volna különösen kiállítási költség, mert 20 ezer K az egyes intézetek felszerelését gyarapította volna, mint befektetés. Nem miniszteri ügyosztályunkon mult, hogy a szükséges összeget nem kaptuk meg.

Az idea nem halt meg s most az országos tanszermúzeummal kapcsolatban, mint két munkatárs: egyesületünk és e közintézmény, ide társulva a kir. szakfelügyelőség is, készül egy szűkebb keretű kiállítás rendezésére, amelynek egyik, butorbeli része az orsz. tanszermúzeumban, mint állandó tanítóképző-intézeti kiállítás maradna meg, a lelket, amit a mostani iskolai év folyamán kellene összealkotni, nekünk volna kötelességünk beléje önteni. Ha ez a miniszterium által is támogatott terv megvalósul, már ez is azt rejti magában, hogy jubiláris közgyűlésünk előbb, mint 1914. év őszén, meg nem tartható. Ennek illő dátumában azonban akkor sem lenne nagyobb eltolódás. Ebbe tehát aggodalom nélkül mehetünk bele. Az elnökségnek gondja lesz rá, hogy ide vonatkozólag már a következő választmány elé részletes tervezet kerüljön, hogy azonnal mindnyájan komoly munkához láthassunk. Ez évi programmunk első pontja a kiállítás összeállítása, megcsinálása.

A második pont jubiláris közgyűlésünknek olyan tárgysorozata, mely az alkalomhoz teljesen illő legyen. Erre ígérkezik *dr. Ranschburg*-nak egy tudományos előadása, melyre nézve az elnöknek már ígéretet tett. Egyesületünk 25 éves történetének megírása, (ebben *Sztankó Béla* tagtársunk felkérését javaslom) melynek váza a közgyűlés elé kerülne. Ez a kiállítás megnyitásával és szemlélésével elég volna az első napra. A második nap egy általános érdekű pedagógiai kérdést tartalmazna, amely minden szakot közéről érintene, pl. a *Quint* főitkár témája, t. i. a *szaktanár pedagógiai munkája*, amely igen szép és magas színvonalú, minden oldalú vitát eredményezhetne s fölöslegessé tenné ez alkalomból a szakasztályokat. Avagy e kérdés mellett vagy helyett *Lechnitzky* kartársunk mai felolvasása tár fel oly kérdéscsoportot, amely kiindulásként közgyűlési vitát és határozatot fog provokálni s egyuttal nagy mértékben biztosítaná Egyesületünknek mint egyesületnek a magyar kultúra érdekében kifejtendő, propagáló erejét. Hozzá számítva ehhez a statusérdek esetleges kérdéseit, pl. eddigi memorandumainkban foglalt határozataink, óhajaink, öt év, igazg. értekezlet stb. Készen volnánk a közgyűléssel, amelyen ez alkalomból szakosztályok nem működnének.

Aktuális volna még ez évre a *népoktatási törvényre* vonatkozó

némely kívánságnak kidolgozása és nyilvánossá tétele, arra az esetre különösen, ha mint itt-ott hallatszik, az 1868. évi törvény akármely kis részletében is revízió alá kerülne, amiben az elnökség résen fog állani.

Kérem a T. Választmányt, hogy e gondolatmenetet elemezni, kibővíteni sziveskedjék.

Ezekén kívül az elnökség itt még egy gondolattal áll elő, azzal t. i. mely alkalmas volna arra, hogy a kir. szakfelügyelőséget közelebb hozza egyesületünkhöz s azzal is tökéletesebbé tegye az ügy szolgálatát.

Ki lehetne ugyanis a választmány szervezetét úgy bővíteni, hogy abban egy *gyakorlati didaktikai* csoport működjék, amelynek vezetését *Farkas* szakfelügyelő ur szívesen vállalná. Hogy miféle körben mozogna e szakosztály, miféle hatáskörben, annak tervezetét is az elnökség a szakfelügyelő urnak ajánlta fel, de ez is az elnökség javaslata szerint legközelebből bizonyára a választmány elé kerül.

Ezt is előadván, láthatja a T. Választmány, hogy újból egy igen munkás évnek nézünk elébe. Azért beszéltem ily széles körökben, mert ismerem tagtársaim buzgalmát, s mert ily munkaerőkkel elég magasra lehet tűzni a célt. Ezen bizalommal és sikereinkbe vetett reménnyel az 1913—14. egyesületi év első választmányi ülését megnyitom, azzal, hogy a T. Választmány tagjait, meg összes tagtársaimat tisztelettel és szeretettel üdvözlöm.

Budapest.

Dr. Baló József
elnök.

A fizikai tanulógyakorlatokról.

A *szemléltető oktatás* alapján szerzett ismeret biztosabb, meggyőzőbb, tartósabb ugyan, amennyiben azonban a tanulók a szemléltetésnél csupán passzív részt vesznek, alaki képző hatása szintén csekély.

Az alkotó munkára való nevelés szempontjából egyedül az a tanítási mód lesz helyes, mely az *aktív szemléleten* alapul, vagyis a tanulókat *cselekvőleg foglalkoztatja*, még pedig oly módon, amely mód magának az alkotó munkának is a módja.

Ha a tanulók az igazság igazságáról nemcsak szemmel látható, hanem kézzel fogható módon is meggyőződnek, ha az ismereteket nem betanulják, hanem átélik, ha emlékezetük nem csupán látási érzetekre van utalva, hanem cselekvésből eredő mindenoldalú

mozgásérzetekből keletkezett érzetkomplexumra támaszkodhatik, ha a természeti alaptörvényeket nem könyvből, hanem saját vizsgálódásai alapján úgy tanulja megismerni, mint a közösnek a kifejezését a hasonló, rokon jelenségekben: úgy az így szerzett ismeret nem lesz az alkotás szempontjából értéktelen holt, mozdulatlan képzettömeg, hanem élő, tehát mozgó, használható ismeret, melynek adott esetekben a célnak megfelelő alkalmazásához a kellő készséget is magával az ismerettel egyidejűleg szerezték meg.

Azonban a cselekvő foglalkoztatás maga még nem okvetlenül biztosítja a sikert. Akit alkotó munkára akarunk nevelni, azt az alkotásban kell gyakorolnunk. Ha a tanulók cselekvő foglalkoztatása csupán abból áll, hogy a már megismert tételnek a valósággal való megegyezését, igazságát készen kapott eszközökkel, előre meghatározott módon végzett és ismert kísérlettel igazolják, ellenőrzik, úgy ezzel az igazi alkotás módját még nem ismerték meg és bár mozgásokat végezvén, izomérzeteik keletkeznek és ezek alapján ügyesedtek, az alkotásban magukat mégsem gyakorolták. Miután épen azok az igazságok, amelyeket az iskola a tanulókkal megismertet, eredetileg legnagyobb részben kiváló egyének alkotó munkájának produktumai, ennél fogva, ha az alkotás módját akarjuk megismertetni, úgy lehetőleg ezen igazságok eredeti felismerésének a módját kell megvilágosítani. Az alkotás gyakorlása céljából pedig az lesz a legideálisabb tanításmód, mely a megismertetni szándékolt igazságot a tanulók cselekvő közreműködése által és olyan vagy hasonló módon keletkezteti, ahogyan az eredetileg jött létre, vagyis, mint megoldandó problémát állítja a tanulók elé, melyet aztán a tanárnak a szükséghez mért irányító segítségével maguk a tanulók oldanak meg.

„Alkotva tanuljon, önállósodjék az egyén.“¹⁾ Ha az iskola a nevelés célja szempontjából az ifjúság alkotó munkára szoktatásának kiváló fontosságát elismeri, úgy ebből természetesen következik, hogy mindent el kell követnie arra nézve, hogy a produktív munkára szoktatás legalkalmasabb módját, a tanulóknak az alkotás módját követő cselekvő foglalkoztatását, működésének alapjává, az ismeretszerzés főformájává tegye, hogy a könyvtanulást kellő értékére szállítva, az alaki célt fontosságának megfelelő mértékben szolgálja, hogy tehát végeredményben életrevaló, az életben boldogulni tudó, a társadalom számára értékes egyéneket nevelhessen.

¹⁾ Lechnitzky: „Alkotó munkára nevelés“. 14. oldal.

Igen örvendetes jelenség, hogy ez a felfogás az oktatásügy vezetőköreiben is mindinkább terjed. Ezt bizonyítja az újabb tantervek egész szelleme, a kézimunka felvétele a népiskola tárgyai közé és ennek a következménye a tanulógyakorlatok kötelező elrendelése is.

A fentiekben tulajdonképen ezen tanulógyakorlatok célját igyekeztem általános nevelési szempontból megvilágítani.

Összefoglalva, ez a cél nem egyéb, mint az, hogy a tanulók a gyakorlatok által, vagyis a megfelelő eszközökkel való közvetlen foglalkozás közben egyrészt megszilárdítsák, biztos alapokra helyezték ismereteiket, meggyőződjenek azok igazsága felől, másrészt megkedveljék az alkotó munkát, megismerjék annak módját és a cselekvések közben végzett sokoldalú izommozgások alapján megszerezzék azt a cselekvő készséget, melyre az életben mindenkinek szüksége van és végül, hogy e gyakorlatok a tanulók egyéni képességeinek, velükszületett hajlamainak nyilvánulására alkalmat adjanak, kifejlődésüket előmozdítsák.

Röviden ezt a célt úgy fejezhetjük ki, hogy a tanulógyakorlatoknak és így a fizikai gyakorlatoknak is *általános nevelési szempontból főcélja az alaki képzés, vagyis az alkotó munkához szükséges gyakorlati cselekvő készség kifejlesztése.*

Hogy a céltudatosan, tervszerűen vezetett fizikai gyakorlatok erre a célra mindenekfelett alkalmasak, azt ezen célnak a gyakorlatok alább ismertetendő módjával, anyagával, eszközeivel, szóval egész berendezésével való egybevetése fogja megvilágítani.

b) A fizikai tanulógyakorlatok elsősorban és legközvetlenebbül természetesen magát a fizikai oktatást szolgálják.

Azt hiszem, egészen felesleges itt bővebben fejtegetnem azt a szoros összefüggést, mely az ember egész élete és a természet fizikai jelenségei közt van. Csak röviden utalok rá, hogy az ember élete, miután maga is csak a végtelen nagy természet kicsiny kis paránya, a természet változásainak, szeszélyeinek van alávetve és egész léte azoktól függ. Fennmaradásának minden eszközét a természet szolgáltatja. Lesnie, figyelnie kell a természet változásait, hogy azokhoz alkalmazkodva, léte fennmaradását biztosítsa. A természet örök törvényeinek biztos megismerése, változó tünetényeinek alapos megfigyelése és okainak pontos megállapítása tehát az emberiség legfontosabb érdeke. A technika csodás alkotásainak kihatása az egész emberiség jólétének előmozdítására általánosan ismeretes. A természettudományok jelentősége az emberiség hala-

dása szempontjából tehát minden más tudományénál nagyobb. Ennek a felismerése eredményezte, hogy ezen tudományok művelése olyan hatalmas lendületet vett, hogy a mai kor bizvást a természettudományok korszakának nevezhető. Természetes tehát, hogy a modern iskolában ezen tárgyak tanítását kiváltságos hely illeti meg.

Kétségtelen, hogy a középfokú iskoláknak nem lehet feladatuk a fizika rendszeres továbbfejlesztése, azonban az is bizonyos, hogy nem elégedhetnek meg csupán azzal, hogy a már elért eredményeket egyszerűen megismertessék. A fizika tanításának az általános alaki céllal összefüggő, de bizonyos tekintetben mégis speciális alaki célja is van. Ez pedig nem egyéb, mint a helyes és egységes természettudományi megfigyelés és gondolkodásmód kifejlesztése. Ez a megfigyelés és gondolkodásmód a természettudományok minden ágában ugyanaz, és lényegében nem egyéb, mint a természet élő és élettelen tárgyai és azoknak mindennemű változásai között az okozati összefüggések kutatása.

Ezek az összefüggések oly nagyszerűek, hogy a természet ezen csodás rendje az igazi forrása a legnemesebb gyönyöröknek; az igazi vallás-erkölcsi érzelmeknek, a legmagasabb esztetikai élvezeteknek.

Azonban ezen magas szellemi élvezetekben csak annak lehet része, aki mélyebben tud betekinteni a természet eme fenséges rendjébe, ismeri a módját annak, hogyan kell a természethez kérdéseket intézni, hogy azokra a helyes feleleteket megkapja. Ehhez pedig a helyes természettudományi megfigyelés és gondolkodásmód elsajátítása szükséges.

Véleményem szerint a fizika tanításának ezen speciális alaki célja a fontosabb, nem pedig a minél több kész tudomány-eredmény megismertetése. Az iskolának a természetet meg kell szeretettni a tanulókkal, ezt pedig csak úgy érheti el, ha a természet által nemes élvezetekhez juttatja őket.

Az iskola ezt a feladatát csupán a célnak leginkább megfelelő *tanításmód* által érheti el.

Ez a mód semmiesetre sem lehet az a könyvtanulás, amikor a tanár óráról-órara könyvből adja fel a fizikai leckét, melyet aztán a tanulók otthon betanulnak; de nem is a „Schwammkreide-Physik“, mely pedig sajnos még ma is igen elterjedt fizika tanítási mód; sőt nem felel meg mindenben a kísérletekre alapított tanítás sem, ha t. i. az pusztán a tanár kísérleteire támaszkodik, míg a tanulók csupán passzív szemlélői a tanár munkájának.

A természet igazi megismerése, a természet megértése csakis a közvetlen megfigyelés és vizsgálódás alapján lehetséges. Igaz ugyan, hogy az egyes fizikai törvényeket és azok alkalmazásait meg lehet értetni a tanár helyesen végzett kísérletei és hozzáfűzött magyarázatai alapján is. Azonban az egyszerű megértés és az olyan megismerés közt, amely a tanár helyes irányítása mellett a tanuló öntevékenysége, saját maga által végzett kísérleteken alapul, igen nagy különbség van. Képzeljük el, hogy a tanár kitűnően megmagyarázza Ohm törvényét, sikerült kísérletekkel be is mutatja az ott szereplő mennyiségek kapcsolatát, megismerteti a galvanométer szerkezetét és működését stb. Tegyük fel, hogy a tanulók a magyarázat és kísérletek alapján a dolgot megértik. Vajjon ez a megértés egyértékű lesz-e azzal a megismeréssel, amely olyanképpen származik, hogy a tanár kitűzi pl. konkrét célul azt, hogy meg fogják vizsgálni, mi lehet az oka annak, hogy ugyanazon elektromos forrás sarkai közt az egyik lámpa élenkebben izzik, mint a másik? A tanulók okoskodnak és a már természetesen rendelkezésükre álló szükséges előismeretek alapján, a tanárnak csupán ügyes irányítása segítségével maguk állapítják meg a vizsgálás módját, menetét; készítenek galvanoskopot, azt kalibrálják, készítenek Weotstone-hidat, megméri a különböző lámpák ellenállását, az áram intenzitását stb., szóval a maguk készíttette eszközökkel, maguk végezte kísérletek alapján maguk állapítják meg a feszültség, ellenállás és intenzitás mennyileges összefüggését és fejtik meg a kitűzött feladatot?

Bizonyára senki sem állíthatja, hogy ugyanannak a fizikai törvénynek ezen két különböző módon szerzett ismerete egyenlő értékű volna. Még ha a fizika-tanítás különösen fontos alaki céljától eltekintenénk is, a saját megfigyelés és vizsgálat, az öntevékenység, magának az ismeretnek a tökéletesítése, a megértésnek teljesen bensővé tétele szempontjából is megbecsülhetetlen; az alaki cél: az egyetemes természettudományi megfigyelés és gondolkodásmód megszerzése, a természetmegismerés módjának elsajátítása, a természetszeretet kifejlődése céljából pedig egyenesen nélkülözhetetlen.

Ezekután véleményem szerint a fizikai tanulógyakorlatok célját magának a fizika-tanításnak a szempontjából leghelyesebben úgy állapíthatjuk meg, hogy *ez a cél nem egyéb, mint a természet megismerésének a saját megfigyelésre, öntevékenységre való alapítása.*

Ha az így kitűzött célt egybevetjük a modern pedagógia szempontjából megállapított céllal, közöttük teljes összhangot találunk és így amikor a tanulmányokat ezen módon állítjuk a fizikai oktatás szolgálatába, egyben az alkotó munkára való nevelés szempontjából oly kiváló fontossággal bíró általános alaki célt is a leghatékonyabb módon szolgáljuk.

c) Lássuk még a fizikai tanulmányok célját a tanítóképző szempontjából.

Tudjuk, hogy a tanítóképző szakiskola, mely határozott pályára készíti elő növendékeit. Ebből egyszerűen következik, amit a tanterv is előír, hogy a tanítóképzőben „minden tárgy a hivatásszerű szakképzés szolgálatában álljon“. A tanulmányoknak tehát szintén a „hivatásszerű szakképzést“ kell szolgálniuk.

A legfőbb kérdés most már az, mit tekintünk tulajdonképpen a néptanító igazi hivatásának és miféle ismeretekkel és készségekkel kell rendelkeznie a tanítónak, hogy hivatását a lehető legtökéletesebben betölthesse?

A néptanító hivatásának szabatos meghatározása nem oly egyszerű feladat. hogy azt jelen értekezésem keretében, mint valami mellékproblémát meg lehetne oldani. Mi, tanítóképző tanárok jól tudjuk, mily sok különböző érdek igyekszik a néptanítókon át és általuk kielégítést nyerni, amelyek nagy része bár kétségtelenül a nép érdeke s így a nép javát célozza, mégis együttvéve a feladatok oly nagy tömegét zudítják a tanítóra, hogy azokat az eredeti és kétségtelenül legfőbb hivatással együtt, amelynek pedig lelkiismeretes és tökéletes betöltése egymagában is egész embert kíván, normális munkaképességgel bíró ember kielégítően megoldani alig képes. Bizonyos, hogy a néptanítónak nemcsak az a feladata, hogy a nebulókat betűvetésre és egyszeregyre tanítsa, mégis, épen a nép java érdekében nagyon megszívlelendő, hogy a tanítót — különösen népnevelő hivatásával össze nem függő irányban — ne foglalkoztassuk le oly mértékben, hogy ennek következtében az iskolai nevelés intenzitása csökkenjen.

Miután céloim szempontjából ugyis csak a néptanító legfőbb hivatása a fontos, ennél fogva a szabatos és teljes meghatározásra nem is törekszem.

Kétségtelen, hogy a néptanító hivatása tulajdonképpen tartalmában az idővel változó fogalom, amennyiben — mint azt Farkas Sándor szakfelügyelői programjában igen találóan fejezte ki: „minden korszak a saját uralkodó eszméinek realizálását várja az iskolától“.

A mai kort legfőképpen a szociális kérdés uralja. Ennek megfelelően a modern iskola legfőbb feladata az, hogy tanulóit az életre nevelje. Láttuk, hogy az életben való boldogulás egyetlen módja és eszköze a munka, főképp az alkotó munka. A modern néptanító legfőbb hivatása tehát, hogy a népiskola tanulóit az alkotó munkára előkészítse.

Kérdés, mily tulajdonságokkal kell felruházva lennie a néptanítónak, hogy ezen főhivatását minél tökéletesebben betölthesse. Természetesen ennek a kérdésnek kell irányítania a modern tanítóképzőt is tanítónevelő munkájában.

Lechnitzky „Az alkotó munkára való nevelés“-ről irt művének III-ik részében, ahol a tanítóképzés kérdéseit tárgyalja, részletesen foglalkozik az ideális tanítói típus meghatározásával. A 227-ik oldalon a következőképpen foglalja össze ide vonatkozó fejtegetésének eredményét:

„A tanító lelki tipusa feleljen meg a hivatásának. A jó tanító gyakorlati és tárgyias, konkrét, egyes tényekből kiinduló és erősen kifejlődött cselekvő szemléltető készségekkel felruházott típusú legyen.“

„Ily típus kiképzésére elsősorban a matematikai és természettudományi tárgyak alkalmasak. Azonban az összes tárgyak módszere cselekvő szemléltető legyen, a tanítás a körülötte levő életből induljon ki, azt magyarázza és gyakorlati cselekvő készségeket fejlesszen ki.“

„A tanítóképző a cselekvő szemléltető készségek kifejlesztésének iskolája.“

A tanulógyakorlatok céljainak már eddigi tárgyalásából is világosan kitűnik, hogy e tekintetben véleményünk megegyezik, ami egyszerű következménye annak, hogy alap-álláspontunk is ugyanaz. A tanulógyakorlatok céljának általános pedagógiai szempontból való tárgyalásánál láttuk, hogy azoknak a készségeknek a kifejlesztésére, amelyek jelenléte együtt az életrevalóságot eredményezi és az alkotó munkára leginkább alkalmassá teszi az egyént, az egyedül alkalmas tanítási mód: a tanulók öntevékenységre támaszkodó, vagyis cselekvő szemléltető mód. Nyilvánvaló tehát, hogy a mai tanítóképzőnek elsőrangú feladata, hogy a tanítónövendékekben a cselekvő szemléltető készséget a lehető legnagyobb mértékben fejlessze.

Hiszen, ha meggondoljuk, hogy a tanítóképző-intézetben, mint közép fokú iskolában, már a nevelés általános célja szempont-

jából is az ifjúságot alkotó munkára, tehát öntevékenységen alapuló, aktiv szemléltető módon kell nevelnünk; továbbá pedig a szakiskolai jelleget is figyelembe véve, az iskolákban oly embereket akarunk nevelni, akik arra lesznek hivatva, hogy majdan a népiskola tanulóit ugyanezen módon ugyancsak alkotó munkára neveljék, könnyen belátható, hogy a tanítóképzőben ezen tanítási mód tökéletes kifejlesztése hatványozott mértékben fontos.

Igazat kell tehát adnunk azoknak, kik a tanítóképzőben a cselekvő szemléltető készségek kifejlesztésének az iskoláját óhajtják látni.

Ezek alapján a tanítóképző-intézetben a fizikai tanulógyakorlatoknak az iskola speciális feladatai szempontjából azt a célt kell kitűznünk, *hogy általuk a tanítónövendékekben a cselekvő szemléltető készséget minél tökéletesebben fejlesszük.*

Ezzel a tanulógyakorlatok céljának tárgyalását be is fejeztem. Összefoglalva e célokat:

a) Nevelési szempontból: az általános alaki képzés, az alkotó munkához szükséges gyakorlati cselekvő készség kifejlesztése,

b) A fizika szempontjából: a természet megismerésének a saját megfigyelésre, öntevékenységre alapítása és

c) A tanítóképző szempontjából: a tanítónövendékekben a cselekvő szemléltető készség kifejlesztése.

Azt hiszem, hogy mindazokra nézve, kik ezeket a fizikai tanulógyakorlatok céljául elfogadják, ezen gyakorlatok különös fontosságát külön bizonyítani egészen felesleges. Ha a modern iskola a verbalizmus kiküszöbölésével, gyakorlati alapon az életnek akar nevelni, úgy kétségtelenül egyik legfontosabb problémájául a tanulógyakorlatok kérdésének minél tökéletesebb megoldását kell tekintenie.

A következőkben vizsgálni fogjuk a fizikai tanulógyakorlatok különböző megoldási módjait abból a szempontból, hogy a fenti célokat mely módon lehetne a lehető legjobban megközelíteni?

(Folytatás köv.)

Szondi János.

Különfélék.

Ifjusági könyvtárak.

II.

A folyóiratunk júniusi számában fenti cím alatt megjelent cikkem első részének egy mondatához a szerkesztő úr oly megjegyzést csatolt, hogy mielőtt cikkem második részére térnék át, kénytelen vagyok e megjegyzésre nyilatkozni. Ugyanis a kifogásolt kategorikus kijelentésem *határozottan és csakis a magánolvasmányokra vonatkozik*. Kiténik ez az előtte levő mondatból, melyben előrebecsátom, hogy *„ebből a szempontból“* (t. i. a magánolvasmányok szempontjából) akarom vizsgálni a túlterhelés kérdését s a további fejtegetéseim is erre vonatkoznak s szerintem későbbi indokolásaim sem mondanak ellent a szerkesztő úr által is gondolt lehetőségnek.

Az általános túlterhelésnek nyomasztó hatását magam is érzem s ennek megszüntetésére az évfolyamok számának szaporítását magam is szükségesnek tartom. Ha a temesvári közgyűlésről részletes, naplószerű feljegyzések vannak, ki kell abból tűnni annak, hogy éppen ott én is felszólaltam ily értelemben s kívántam én is az évfolyamok felemelését. E nézetem azóta sem változott, tehát minden félreértés elkerülése végett csak ismétlem itt, hogy *tisztán csak a magánolvasmányok szempontjából használtam és értem azon kijelentésemet, hogy a tanítóképző-intézetekben túlterhelés nincs*.

E kis kitérés után, melyet a félreértések eloszlatása végett szükségesnek tartottam megtenni, rátérek már dolgozatom második részére, dr. Szemák István „Ifjusági könyvtárjegyzék“ című munkájának ismertetésére.

Bár a tanítóképző intézetek ifjusági könyvtárai részére kiadandó külön jegyzék ügyében az előmunkálatok megtörténtek, mégis szükségesnek tartom a már megjelent jegyzékekkel több ok miatt foglalkozni.

Első és legfőbb ezek között az „Ifjusági könyvtárjegyzék“ szerkesztőjének azon nagyhangú kijelentése, hogy: „semmi szüksége tehát annak, hogy a különböző iskolák számára külön-külön jegyzéket állítsunk össze.“ Meg is indokolja alaposan a kijelentését a következő szavakkal: „Hogy melyik olvasmány felel meg az

intézet növendékeinek, azt ugyan könnyen megállapíthatja minden tanár, ha egyszer tudja, hogy mit kell és mit lehet tanítványaival olvasatnia.“ Persze ezen indokolás nemcsak a külön jegyzéket teszi feleslegessé, hanem egyáltalában minden jegyzéket és első-sorban a szóban levőt, mely éppen a legfontosabb kérdésekre, mint alább ki fogom mutatni, igen gyenge feleleteket ad.

Hogy jegyzéke, különösen a tanítóképző-intézeti ifjusági könyvtárakkal szemben felállítható követelményeket nem elégíti ki, azt maga dr. Szemák is elismeri a következő szavakkal: „Tanítóképzőkben odavágó szakmunkák is kellenek; ezeket nem vettem fel, mert a képezdei tanárok ismerik a tanítónak szükséges szakmunkákat.“ Hát ez a nyilatkozat ismét csak azt mutatja, hogy jegyzékek vagy egyáltalában nem szükségesek, vagy ha igen (*és feltétlenül igen*), akkor minden iskola igényeit speciálisan figyelembe vevő jegyzékek kellenek. Elméletileg ugyan elképzelhető volna olyan megoldás, hogy készülne egy *általános* jegyzék, mely magában foglalná az összes középfokú iskolákban egyaránt szükséges és *közös* munkákat s emellett minden fajtájú iskola részére *külön* jegyzékek szerkesztetnének, melyek speciálisan ezen iskola részére szükséges könyveket tartalmazzák. Ez azonban az ügy rovására történnék s a szóban levő jegyzék sem ezt akarja, mert ugyan az általános műveket igyekezett felvenni, de emellett már közelebbről a gimnázium speciális céljait is szolgálni akarja.

Második okúl szolgál ez ismertetés megírására a jegyzéknek sok nagy hibája, hiánya, melyért már megjelenése után erősen támadták nemcsak a tanügyi lapok, hanem egyházi és napilapok is, sőt maga az orsz. középiskolai tanáregyesület budapesti köre is.

Az alábbiakban a cikkem első részében felállított általános szempontok szerint ismertetem a jegyzéket *s negatív példát mutatok be arra nézve, hogy milyennek nem kell lenni a tanítóképző-intézeti ifjusági könyvtárjegyzéknek.*

Az előszó szerint a jegyzék arra akarna utmutatást adni, hogy mit *kell és lehet* az ifjuságnak olvasni; ez az utmutatás azonban részben hiányos, részben egyoldalú, amint ez az alábbiakból ki fog tűnni.

Túlságos aggodalmaskodással viseltetik az erotika kérdésében s egyes könyveknél még azt is megemlíti, hogy „két kißsé (helyesírásilag így írva!) kényes természetű mondat“ van bennük. Csak e túlzás mellett is baj aztán, hogy viszont egyes könyveknél nem nézi ezt, ha más szempontból felveendőnek tartja. Két könyvet

említek erre vonatkozólag; az egyik Mikszáth: „Szent Péter esernyője” című könyv, melyben bizony szintén elég sikamlós részletek vannak; a másik ugyancsak Mikszáth: „Jókai Mór élete”, melynek felvétele sehogy sem egyeztethető össze a felállított kirekesztési elvvel s csak úgy érthető meg, hogy ez a könyv bizonyos fokig leszállítja a nagy író érdemeit, amit a jegyzék összeállítója az ifjúság szempontjából igen kevésre becsül s így e könyv felvétele határozottan mellétekintetből történt.

Pedig hát dr. Szemák a bevezetésben nagy önérzettel hirdeti, hogy a munkák kiválogatásában minden mellétekintetet félretett, mert a növendékeknek klasszikusok és más elsőrangú írók műveit kell elsősorban forgatni. Ez ígéret dacára a jegyzék csak úgy hemzseg a sok X-ed rangú író munkájától; mert hogy Frankó Iván, Máté Lajos, Neymayer, Rappensberg, Szeghy Ernő, Vince József, X... grófnő stb. ilyenek, az talán bizonyításra sem szorúl; én legalább még nevüket sem olvastam, sőt munkájukat is hiába kerestem általános könyvjegyzékben. (Már itt rámutatok, hogy e munkák felvétele, alább kimutatandólag szintén mellétekintetből történt.)

Amint hiba a felesleges könyvek felvétele, még nagyobb baj, hogy sok, okvetlenül szükséges könyv nincs felvéve. Értem első-sorban az életre nevelő-tanító könyveket, melyek hivatva volnának a középfokú oktatásnak napjainkban már mindinkább hangoztatott s közoktatásügyi miniszterünk által is javítani akart azon hibáján segíteni, hogy ma az ily iskolákban az életre szükséges ismereteket alig tanítunk, ezek tehát magánolvasás által sajátítandók el.

„A könyvtárjegyzék” összeállítója is ismeri ezt a kívánságot, hangoztatja is, hogy az összeválogatott munkák által az általános műveltség és az életre nevelés követelményeit kívánta kielégíteni; de hát itt ismét csak az elv hangoztatásánál maradt, mert szociológiai, köz- és nemzetgazdasági, gyakorlati kereskedelmi és ipari munka legfeljebb egy-egy van a jegyzékben. Azt mutatja ismét ez, hogy a jegyzék szerkesztője az összeállításnál tisztán csak a gimnáziumot és annak is csak a tantervét vette figyelembe s csak a bevezetésben akarja kötelezőnek tekinteni a jegyzéket minden középfokú intézetre.

Felveszi pl. a sok szempontból kifogásolható Révai-féle nagy lexikont, de hiányzik a közgazdasági lexikon. A népiskolai ifjúsági könyvtárak felső fokozatába felvett munkák általában megfelelhetnek a középiskolák alsó osztályainak; fel is vesz a szerkesztő ezek

közül is, de ismét jellemző, hogy kevésbé értékes ily munkák felvétele mellett több értékesebb munka hiányzik. (Pl.: Gárdonyi: Az egri csillagok; Jakab Ö.: Falu; Twain: Koldus és királyfi stb.)

Végeredményben szintén hiányossá teszi a jegyzéket a tárgyak szerinti egyoldalúsága, a szépirodalmi és filológiai munkák rengeteg sokasága mellett a más tudományágak elenyésző csekély képviselője, holott már Madách tudósa megmondotta, hogy:

«A tudománynak gazdag ágai
Egy organizmus sok külön vonása,
Együtt igéző csak.»

Az egyoldalúság jellegzetes példájául elég csak azt említenem, hogy *menyiségtani munka csak egyetlenegy szerepel* a jegyzékben s az is e tárgynak csak igen szűk körére vonatkozó igénytelen példatár.

Nagyon elfogúlnak, vagy tájékozatlannak kell tehát e tekintetből a szerkesztőt tartani s a magunk részéről éppen e szempont miatt is megnyugvással tekinthetünk a most készülő tanítóképző-intézeti ifjusági könyvtárjegyzék elé, mely bizonyára nem lesz egyoldalú, hiszen előmunkálatában minden intézet minden tanára részt vett s végső elkészítése is az egyes tudományágak legkiválóbb erőiből alakítandó bizottságnak, tehát nem egyoldalú, egy embernek lesz a feladata.

Sajnálatosan egyoldalú a jegyzék a természettudományi munkák csekély száma miatt is. Ezt maga a szerkesztő is érzi, de azzal mentegetődzik, hogy ily munka igen kevés van; pedig van bizony sok jó ismeretterjesztő vagy kisebb igényű ilyen munka, mely ifjusági könyvtárba való. (Magam is vagy 150 olyan mennyiség- és természettudományi munkát vettem fel a tanítóképző-intézetek részére készülő ifjusági könyvtárjegyzékbe, mely Szemáknál hiányzik).

Igazán naivság a szerkesztőnek e kérdésben való panasza, hogy: „Sem az Akadémia, sem a többi tudományos társaságok nem gondoskodnak az iskola szükségletét szem előtt tartó munkákról.“ Önkéntelenül ismét Madáchra gondoltam e sorok olvasásakor, mert érdekes munkabeosztás lenne, ha a tudósok dolgoznának az iskola számára s a nem tudósok (mondjuk: az átlag-tanárok) irnának tudományos munkákat! Cikkem első részében foglalkoztam az ifjusági könyvkiadások kérdésével, mely szerkesztőnek is egyik főelve, sőt e tekintetből is ismét túlzásba megy, mikor azt mondja,

hogy: „Miután a kiadók nem igen készíttetnek ily kiadásokat, nem marad más hátra, mint magának a kultuszminiszteriumnak rászorítani a kiadókat arra, hogy ily kiadásokról gondoskodjanak.“ Az egyébként helyes elvnek ez talán mégis kissé abszolutisztikus megoldása volna s így napjainkban a célt nem igen fogjuk elérhetni. A kiadók dolga mindenesetre üzlet s kapós munkákból szívesen is készíttetnek iskolai kiadásokat; kevésbbé kapósaknál pedig talán a miniszterium tehetné azt.

Jellemző aztán, hogy a szerkesztő ezen elvhez sem következetes; mutatják ezt azok a jegyzékbe felvett könyvek, melyekből van iskolai kiadás is, de azért a más kiadást, vagy legalább azt is ajánlja, sőt többször elsősorban s határozottan kimutathatólag melléktekintetek miatt; mint pl. a „Megszabadított Jeruzsálem.“

Cikkem általános részében foglalkoztam a könyvek árának kérdésével, mint a beszerzés egyik alapfeltételével. E szempontból is megjegyzést kell tennem a szóban levő jegyzékre. Azt mondja a szerkesztő, hogy nem az a fő, hogy minél több könyv legyen az ifjúsági könyvtárban, hanem jó könyvek legyenek (esetleg több példányban). Hogy jó könyv kell, az kétséget sem szenvedhet, de már a több példány nagy fényűzés volna; vagy akkor ezeket aztán annyi példányban kellene beszerezni, ahány növendéke van az azokat olvasó osztálynak. De nincs erre szükség; mert hiszen a legtöbb könyvnél nem az a fontos, hogy minden növendék, vagy több növendék ugyanazon időben olvassa, hanem hogy általában elolvassa, vagy legfeljebb, hogy egy bizonyos időre már elolvassa; ez pedig tervszerű beosztással elérhető több példány nélkül is; vagy esetleg ilyen könyvek, mint segédkönyvek a növendékek által szerzendők meg.

A többes példány helyett kívánatosnak tartom aztán, hogy az igazán jó könyvekből minél több legyen s e szempontból kifogásolom a jegyzéket azért, hogy ugyanazon műből különböző árú, bár azonos tartalmú kiadásokat is ajánl. Szerintem mindig az olcsóbb szerzendő meg s az így megmaradó pénzen más jó könyv veendő. (A jegyzék e hibájára példáulúl említem „Az új Zrinyiász“-t.)

Szintén az ár miatt kifogásolom a drága, diszműszerű kiadványok felvételét, melyek sokszor tartalmuk miatt is bátran elhagyhatók; a jegyzékben levő sok ily könyv közül megemlítem: Márki „Mátyás király emlékkönyv“ és Vay: „Kelet császárai“ című munkákat. Az ár is meg a speciális tartalom miatt is nem valók a középfokú iskolák ifjúsági könyvtáraiba az oly munkák, mint

„Ferenczy: A szépművészetek és Muriló“, „Ráth: Az iparművészet könyve“ stb.

Ugyancsak nem valók ifjusági könyvtárba a nagyobbszabású összefoglaló vagy tudományos munkák, mint pl. a Szalay-Baróti-féle történelem, vagy a Heinrich-féle egyetemes irodalomtörténet; vagy ha már felvesz ilyen műveket, akkor a magyar történetre miért nem vette fel az újabb és jobb Szilágyi-félét?

Részletes egyetemes irodalomtörténet mellett ugyancsak felesleges külön is felvenni az ily könyveket: „Saintsbury: A francia irodalom története, Síme: A német irodalom története“ stb.

Még szembetűnőbb aztán az ellentét, mikor azt látjuk a jegyzékből, hogy a nagyszabású, tudományos és drága könyvek mellett igen rövid, népiratkaszerű, már igen is olcsó művek is vannak felvéve, mint pl. Mikes: Mátyás király élete, Kárpáti: A madarak védelme stb.

Szintén rámutattam cikkem általános részében arra, hogy mily fontos kérdés a gyermek kezébe kerülő könyv stílusa; a jegyzék összeállítója e tekintetben majdnem ellenkező nézeten van s a bevezetésben szinte dicsekedve említi is, hogy: „a munka nyelvét, stílusát tekintve, e részben nem jártunk el szigorúan.“ Aki ezt mondja, vagy aki így ír: „és ismételve sürgettük az oly munkák kiadását, minthogy az ifjuságnak ezirányban történő művelődésére multhatatlanul szükségesek“, arról igazán nem csodálom, hogy a stílus szempontjából nem jár szigorúan. Különben jól megvilágítja azt a kérdést, hogy mi tetszik a szerkesztőnek, a jegyzék 65. oldala, ahol fél oldalt szentel Rákosi V. egyik munkájának ismertetésére és a belőle való idézésre; az idézet egész tudatosan a könyv egyik kenetteljes szakasza, melynek megírásában a tartalom kivül nincs semmi különös szépség s mégis lelkesen kiált fel: „Hát ez bizony nagyon szépen, gyönyörűen van megírva!“

Nevezetes különben, hogy a jegyzéknek az a része, ahol erről egyáltalán szó lehet, maga is gyengének mondható stílussal van megírva és sok benne a nyomdahiba, holott éppen a szerkesztő a felveendő könyveknek még a tördelési és nyomdai hibáit is figyelembe kívánja venni.

Igen különböző okokból, de szintén nem tartom ifjusági könyvtárba valónak a következő munkákat: Toldi: Irodalomtörténet (elavult); Langl: Képek a történelemhez (szemléltetésre való); Gyulai: Legendák (idegen irodalmakból; helyette felvehető lenne: Várady A.: Legendák könyve); Pintér: Irodalmunk a milleniumig

(ily terjedelmű egy kisebb tankönyv is van); Sirisalla: A közmondásokról (inkább filológiai tartalmú); Badics, Loósz: Kuruc költészet (van jobb is); Sztáray grófnő: Erzsébet királyné (tartalmatlan) stb.

Ezzel kapcsolatosan is rámutatok a jegyzék hiányos voltára. Fel van véve pl. Czóglernek a fizika régebbi történetéről szóló munkája, de nincs meg Hellernek éppen a fizika újabb történetéről szóló műve; a „Tudományos Zsebkönyvtár“ több füzeté szerepel a jegyzékben, de nincs meg pl. a Kozmografia, Elektrotechnika stb.; Bánóczytól fel van véve Révai életrajza, de hiányzik Kisfaludyé; „Sebestyén: A honfoglalás mondái“ című könyv, stb.

Nemcsak a jegyzékből hiányzanak, hanem még a bevezetésben külön is felemlíti a szerkesztő, hogy nem valók ifjúsági könyvtárba az oly művek, mint: Wartha: Az agyagipar technológiája stb. Hát ez ismét csak a jegyzék egyoldalúságát mutatja, mert ha talán gimnáziumi könyvtárba kisebb létjogosultsága van is az ilyen munkáknak, feltétlenül odavalók a reáliskolai vagy tanítóképzőintézeti ifjúsági könyvtárba.

Utoljára hagytam a jegyzék azon hibájának ismertetését, mely miatt már megjelenésekor erősen támadták minden oldalról, tanügyi és felekezeti lapok, sőt hivatalos tanári egyesület is. *A jegyzéknek általában, illetőleg a benne felvett könyvek nagy részének elfogult, egyoldalú, felekezeti irányát, manapság ugynevezett klerikális színezetét értem.* A bevezetésben azt mondja a szerkesztő, hogy a könyvek kiválasztásánál azt nézte, nem tartalmazznak-e a felveendő könyvek felekezeti izgatást. Ám ez igaz, de az is bizonyos, hogy középfokú iskoláink nagyobb része manapság állami s azokban általában minden felekezetű növendék jár; ily intézetek ifjúsági könyvtáraiban levő könyveknek tehát általában minden felekezeti színezeten felül kell állania s nem szabad a határozottan kimondott s a cím szerint is csak kath. ifjaknak való könyveket felvenni. (Pl. Hasznos mulattató a kath. ifjúság részére; Ifjúság könyve; Ifjúság öröme stb.)

Ha nincs is a címben kimondva, de teljesen felekezeti irányuak, tehát szintén mellőzendők a következők: Karácsony: Szent Imre herceg; Latkóczy: Magyar szentegyházak regéi; Vincze: Magyar szentek legendái; Buol: A Mária kép; Champel: Alexandria nővér; Dedek-Crescenc: Mária legendák; Hám: Ifju szentek élete; és még egy csomó hasonló munka.

Ugyancsak ezt az irányát mutatja a jegyzéknek, hogy régi,

talán a maguk idejében sem elsőrangú kath. költők műveit is előszeretettel veszi fel. (Pl. Ányos Pál versei; sőt külön Gellért J.: Ányos Pál; Tárkányi Béla költeményei stb.)

Még jobban szembetűnik ez az irányzat, ha a jegyzéket végiglapozva, protestáns szellemű, vagy határozottan protestánsok részére irt munkát egyáltalában nem találunk benne. Sok ember életírását felveszi, némelyikét 2—3 feldolgozásban is, még Mohamedről szóló könyv is van a jegyzékben, de Luthert, Kálvint, vagy a reformációt, mint határozottan nagyjelentőségű történeti eseményt is, hiába keressük. Az újabb kor neves ref. vallású költőjének, Szabolcskának egyetlen kötete sincs a jegyzékben, sőt Pósának is csak egy műve van felvéve. Felveszi, ajánlja, tehát kötelezőnek kívánja tekinteni pedig a „Zászlónk“ című kath. ifjúsági lapot, de protestánst ismét nem vesz fel.

Igen nagy számban szerepelnek a Szent István társulat kiadványai, melyek természetesen legnagyobb részben egyoldalú, felekezeti színezetűek. Ha teljesen jók és nem felekezeti színezetűek a Szent István társulat egyes kiadványai, akkor felvételük ellen egy szavam sincs; de ha a felekezeti szempont miatt vették fel (amint ez igen sok múnél, mint pl. a még nem említettek közül: Anhi: Falusi gyermekek könyve; Pór: Hunyadi János; Demény: Vallássosság és kincsvágy; Dorzey: A lelkiismeret; stb.-nél nyilvánvalónak látszik, akkor felvételük egyáltalában nem indokolt; vagy ha ezek felvételük, úgy a protestánsok hasonló kiadványai szintén felveendőek lettek volna.

Sok mindent mondhatnék még a jegyzékről, de befejezem már is hosszúra nyúlt ismertetésemet, amelyben teljes tárgyilagos-sággal és még nem is a legnagyobb szigorúsággal mutattam ki a jegyzék hibáit, hiányait; tettem ezt első sorban azzal a célzattal, hogy esetleg a tanítóképző-intézetek ifjúsági könyvtárai részére készülő jegyzéknek tehessenek szolgálatot. Ha ez bármi tekintetben sikerült, munkám nem veszett kárba.

Szép reményekkel várom tehát a mi jegyzékünk készülését és megjelenését!

Sárospatak.

Kötse István.

A tanítóképző-intézeti tanárok szolgálati ideje.

Még friss emlékezetünkben van, hogy az új nyugdijtvény tervezetében mily nagy sérelem, — a 40 éves szolgálat réme — fenyegette a tanítóképző-intézeti tanárságot. Felismerve a veszedelem, egyesületünk választmánya azonnal megtette a szükséges lépéseket a készülő sérelem megakadályozására. És nem eredménytelenül, mert legnagyobb részben a mi utánjárásunknak, fölvilágosításainknak és memorandumainknak az eredménye a törvény 11. §-a negyedik pontjának pótlólag betoldott első bekezdése, amely kimondja, hogy *„Ugyancsak nyolc hónapnak kell számítani az eddig az 1885. évi XI. törvénczikk 23. szakaszának határozmányai alá tartozott tanári vagy tanítói álláson töltött időnek minden teljes 7 hónapját azoknál a tanároknál és tanítóknál, akik szolgálati idejüknek a jelen szakasz második és harmadik bekezdése alapján való kedvezőbb számításra igényt nem tarthatnak.*

A törvénynek ezen rendelkezését kartársaink közül igen sokan csak a már állásban levő tanítóképző-intézeti tanárookra vonatkozó kedvezménynek magyarázták s nem egyuttal az ezután kinevezettekének is. Így a kassai kir. kath. tanítóképző tanárkara is, mely nem tartván kielégítőnek Közlönyünk szerkesztőjének a f. évi március hó 13-án tartott választmányi ülésén *„Az új nyugdijtvény és a tanárság helyzete*“ című előadásában kifejtett magyarázatot, nyílt levélben szólította fel a választmányt, (lásd áprilisi számunk 217. oldalát) hogy a kérdés teljes tisztázása céljából ismét forduljon memorandummal a vall. és közoktatásügyi minisztériumhoz. Ez megtörtént s memorandumunkra a vall. és közoktatásügyi miniszter úr Őnagyméltósága egyesületünk elnökéhez a következő fölvilágosító leiratot intézte:

*

74253. szám. „A Nagyságod vezetése alatt álló Egyesületnek f. é. április hó 25-én a tanítóképző-intézeti tanárok szolgálati idejének beszámítása, továbbá a tanítóképző-intézeti tanári képesítés minősítése tárgyában ide benyújtott felterjesztésére Nagyságodat a következőkről értesítem:

Az 1912. évi LXV. t.-c. 11. §-ának negyedik bekezdésében foglalt azon határozmány, mely szerint: „ugyancsak 8 hónapnak kell számítani az eddig az 1885. évi XI. t.-c. 23. §-ának határozmányai alá tartozott tanári vagy tanítói álláson töltött időnek min-

den teljes 7 hónapját azoknál a tanároknál és tanítóknál, akik szolgálati idejüknek a 11. §-a második és harmadik bekezdései alapján való kedvezőbb számítására igényt nem tarthatnak“ a Pénzügyminiszter úrnak folyó évi február hó 21-én 551/P. M. szám alatt, hozzám intézett átiratában foglalt elvi jelentőségű kijelentés szerint nem az egyénnek, hanem az *állásnak* nyújtott kedvezmény, mihez képest e határozmány az ilyen állásokra, 1913. január hó 1-e után kinevezendő tanárookra és tanítókra is vonatkozik.

A törvény idézett határozmányának mikénti értelmezésére vonatkozólag az erre legilletékesebb Pénzügyminiszter úr által nyújtott *magyarázat* teljesen fölöslegessé teszi azt, hogy ez az értelmezés még külön minisztertanácsi határozattal vagy döntvény-nyel is biztosíttassék.

Ami a beadvány utolsó bekezdésében kifejtett azon kívánságot illeti, hogy a tanítóképző-intézeti tanári képesítés *hivatalos döntvénnel* főiskolai képesítésnek minősíttessék és hogy a tanítóképző-intézeti tanárok külön, kifejezetten is az 1912. évi LXV. t.-c. 11. §-ának 2. és 3. pontjaiban felsorolt kategóriák közé beillesztessenek, erre nézve értesítem Nagyságodat, hogy:

1. Ilyen hivatalos döntvény hozatalára — tekintve, hogy az idézett törvényszakasz említett pontjai taxativ kitételeket tartalmaznak — sem a miniszter, sem a Minisztertanács nem illetékes.

2. Egy ilyen döntvénynek a nyugdíj szempontjából semmiféle gyakorlati értéke különben sincs.

Az új nyugdíjtörvény 11. §-ára nézve kiadott Pénzügyminiszteri magyarázat alapján ugyanis [a tanítóképző-intézeti tanárok a kedvezményes időszámításra (7:8, illetve 35 év) amugy is igénnyel bírnak, még pedig nemcsak az 1913. január hó 1-én már alkalmazásban állott tanárok, hanem azok is, akik ilyenekül a jövőben fognak kineveztetni.

A kért döntvény tehát részükre további anyagi hasznot nem jelentene. Ellenben igenis *káros* lehetne rájuk nézve egy, a kívánt értelemben kiadandó döntvény azért, mivel akkor a tanítóképző-intézeti tanárok az 1912. évi LXV. t.-c. 11. §-ának második és harmadik bekezdésében foglalt határozmányok alá lévén utalva, az ugyanezen szakasz negyedik bekezdésében foglalt határozmány alá többé nem tartoznának. Ehhez képest pedig a kedvezményes időszámításra csakis azok a tanítóképző-intézeti tanárok tarthatnának igényt, akik a teljes, és pedig a beadványban részletesen ismertetett képesítéssel bírnak és ezek is csak abban az esetben, ha ezt a

teljes képesítésüket még a beszámítható tényleges szolgálatba történt belépésüket megelőző időpontban fejezték be. A ma érvényes határozmány (11. §. negyedik bekezdés) értelmében ellenben a tanítóképző-intézeti *tanári állás* tekintetvén olyannak, amelyen alkalmazott tanárnak vagy tanítónak — erre történt kineveztetésénél fogva — igénye van a szolgálati idő kedvezményes számítására, — a második és harmadik bekezdésekben említett korlátozás a negyedik bekezdés alá tartozó egyénekre nem vonatkozik.

Eszerint sokkal nagyobb anyagi előnye van a tanítóképző-intézeti tanárságnak abból, hogy a 11. §. negyedik bekezdésében foglalt határozmány alá tartozhatnak, mint amennyi erkölcsi előnyt jelentene számára az, ha a 11. §. második és harmadik bekezdésében foglaltak alá vonatnának.

Miért is az Egyesület idézett felterjesztésében foglaltakra nézve intézkedés szükségét fennforogni nem látom.

Budapest, 1913. június hó 18.

Jankovich s. k.

*

Ez a leirat tehát minden kétséget eloszlat az ezután kinevezendő tanítóképző-intézeti tanárok szolgálati idejére nézve is. Már most ha figyelembe vesszük, hogy a tanítóképzőkben tanítandó szakok sokféle természeténél fogva a nyelv- s történettudományi, meg a mennyiségtan-természettudományi szakokon kívül, pl. a háztartás, női kézimunka stb.) nincs, de ez időszerint egyes szakok tanárainál nem is lehet meg az érettségi vagy annak megfelelő előtanulmány után még 4 évi főiskolai tanulmányuk, továbbá mint eddig, úgy ezután is neveztetnek ki a tanítóképzőkhöz olyan tanárok, kik érettségi után folytatható főiskolai tanulmányokat tanítóképzői tanár korukban végeznek, avagy elemi vagy polgári iskoláktól neveztetnek ki tanítóképző tanárokkul, — igaza van a miniszteri leiratnak, hogy a nyugdíjtörvénynek a reánk vonatkozó (11. §. 4. p.) több anyagi előnyt jelentenek, mintha az említett §. második vagy harmadik bekezdésében foglaltak alá tartoznának.

*

Ámde azért ez a kérdés még sincs teljesen és kielégítő módon elintézve. Nincs pedig azért, mert:

1. Így még mindig nincs elismerve hivatalosan, hogy a ma megszerezhető tanítóképző tanári oklevél, — melynek kiérdemlése a középiskolai érettségivel egyenlő értékű tanítói oklevél megszerzése

után még 5 évi további tanulmányt kíván, — az érettségi után végezhető 4 évi tanulmánnyal legalább is egyenlő értékű. Már pedig, bár a leganyagiasabb korszaknak mondhatjuk korunkat, mégis a becsülettel végzett munkának az erkölcsi elismerése szintén nagy kihatással van a későbbi munkavégzésre.

2. Ha alapos vizsgálat alá vesszük e kérdést, még anyagi szempontból sem teljesen s mindenkit kielégítő a reánk vonatkozó rendelkezése a törvénynek. Ugyanis így a tanítóképző tanárból lett szakfelügyelőnek vagy tanfelügyelőnek, (reméljük, hogy ezután is lesznek ilyenek) az utóbbi minőségében töltött szolgálati ideje, ha nincs meg a nyugdíjtörvény 11. §-a második vagy harmadik bekezdésében föltüntetett képzettsége, 40 éves lesz. Azaz az lesz a kiváló tanári működéssel kiérdemelt szakfelügyelőségnek a jutalma, hogy mert kiváló volt mint tanár, hát dolgozzon tovább.

Ezeket a kérdéseket is meg kell még oldani, valamint igen sok sérelmes kérdést, amelyek között legfontosabb a 30 éves tanári szolgálatnak a visszaállítása a lakbérnyugdíj megadásával.

Az előbbieket, ha másképp nem, hát a tanítóképzésre hozandó új törvényben, az utóbbi novelláris úton intézhető el a tanár lelki nyugalma érdekében.

Az állami tisztviselők győri kongresszusa.

Az Állami Tisztviselők Országos Egyesülete által rendezett IV. kongresszus szeptember 20—22-én zajlott le Győrben. A kongresszusra rendkívül nagy számban (négy száznál is többen) jelentek meg a tisztviselők és képviseltették azon magukat az összes társ és rokon-egyesületek. Képviseltette magát a kongresszuson a kormány is Pap Elek pénzügyi s Horváth Emil belügyi államtitkárok által. A Tanítóképző Tanárok Országos Egyesületét Dékány Mihály szerkesztő képviselte s egyesületünk nevében üdvözölte a kongresszust.

A kongresszus méltóságteljes komolysággal folyt le s a jelenlevő tisztviselők abból, hogy a magas kormány két államtitkár által képviseltette magát a gyűlésen, bizonyos reménységgel néznek legalább egynémely kívánságaik közel jövőben való kielégítése elé.

A kongresszus főtárgya Andor Endre min. osztálytanácsos által szerkesztett s a kormányhoz benyújtandó emlékiratnak a

megbeszélése s az emlékirat kiegészítését képező öt javaslatnak a tárgyalása volt.

Az emlékirat legelőször is megrajzolja a modern állami tisztviselő képét, melynek elengedhetetlen föltételei a többek között: az állások pályázat útján való betöltése, három évenként való automatikus fizetésemelkedés, a soron kívüli előléptetés eltörlése, illetőleg korlátozása, a vasárnapi munkaszünet, a szolgálati minősítések mindenkorai megtekinthetése, a szolgálati érdekből való áthelyezés megszüntetése, fegyelmi ügyekben független fegyelmi bíróság ítélkezése, a polgári és politikai jogoknak a szabad gyakorlása és minden tisztviselőnek 35 évi (a tanárok 30 évi) szolgálat után teljes fizetéssel való nyugdíjazása. Ezután felsorolja, hogy a régebbi kongresszusokon megállapított kívánságok közül mik teljesültek eddig és mik nem teljesültek, tehát mik a győri kongresszusnak a kívánságai és kérelmei. Ezek:

1. *Szolgálati pragmatika megalkotása, azaz a tisztviselő jogainak és kötelességeinek törvényes rendezése. Ennek főbb alapelveit a szolgálati pragmatika albizottság javaslata részletezi. Nevezetesen: Az ingyenes állások megszüntetése s egy évi szolgálat után a véglegesítés. Az állásoknak pályázat útján való betöltése. Fegyelmi büntetést a függetlenség összes kellékeivel felruházott bíróság a modern jogszolgáltatás elve és formái szerint mondjon ki. Még pedig az első fokú bíróság álljon minden törvényhatóság területén egy bíró elnök alatt egyenlő számú bíróból és állami közigazgatási tisztviselőből; másod és végső fokon a közigazgatási bíróságból. A személyes és ügyvédi védelem mindkét fokon biztosítandó. Az állami tisztviselőt akarata ellenére ne lehessen se más szakmabeli, se más állomáshelyre áthelyezni; kivéve kezdő vagy ideiglenes szolgálatban levőt, fegyelmi büntetés esetében, ha elszámolási kötelezettség van két tisztviselő között, rokonsági esetben, tényleges katonai szolgálatból való visszatérés esetében s végül ha az áthelyezéssel egyidejűleg magasabb fizetési osztályba neveztetik ki a tisztviselő. Ha a minősítés továbbra is fenntartatik, a minősítés titkossága megszüntetendő. A hivatali idő maximuma és a vasárnapi munkaszünet törvényben állapítandó meg.*

2. *A fizetési és státuszrendezés szempontjából az albizottság javaslata alapján kéri a kongresszus: az automatikus előléptetést biztosító fizetési rendszert azon elvi alapon, hogy bizonyos minimális javadalmazást a szolgálati idő előhaladásával minden tisztviselő elérjen, amint ez már az 1912. évi LVII. t.-c.-ben a*

vármegyei tisztviselők részére a *szolgálati pótlékokon* alapuló előmenetellel biztosítva van. A minimális előmenetelt az emlékirat a főiskolai végzettségű tisztviselőnél a VII. fizetési osztály harmadik fokozatában az érettségivel biróknál a VIII. fizetési fokozat harmadik fokozatában és a 4 középiskolai végzettségű tisztviselőnél a IX. fizetési osztály harmadik fokozatában kívánja megállapítani úgy, hogy e fizetéseket legalább a 24. szolgálati év betöltéséig elérje a tisztviselő.

Továbbá kéri az emlékirat, hogy a IX. fizetési osztályba kinevezett összes tisztviselők részére 8 év után a VIII. fizetési osztálynak, a VIII. fizetési osztályba kinevezett közép- vagy felsőiskolai végzettségű tisztviselőnek 10 év után a VII.,

a VII. fizetési osztályba kinevezett főiskolai tisztviselő részére 10 év után, illetve 25 évi összszolgálat esetén már 5 év után a VI. fizetési osztálynak, s

a VI. fizetési osztályba kinevezett főiskolai képzettségű tisztviselőnél 10 év után, illetve 30 évi összszolgálat esetén már 5 év után az V. fizetési osztálynak megfelelő fizetési pótlék folyósítás-sék, ha időközben a megfelelő magasabb fizetési osztályba ki nem neveztetnek.

A státusrendezés olykép foganatosítandó, hogy a *főiskolai végzettségű tisztviselőnél* 10⁰/₀ az V., 20⁰/₀ a VI., 20⁰/₀ a VII., 20⁰/₀ a VIII., 15⁰/₀ a IX., 15⁰/₀ a X. fizetési osztályba; *érettségivel biró tisztviselőnél* pedig 5⁰/₀ a VI., 5⁰/₀ a VII., 25⁰/₀ a VIII., 25⁰/₀ a IX., 20⁰/₀ a X. és 20⁰/₀ a XI. fizetési osztályba osztassék és a XI. fizetési osztályban a kezdő fizetés 1600 korona legyen.

3. A lakásjárandósága a tényleges szolgálatban levő állami tisztviselőknek, (ideértve az állami tanárokat és tanítókat is), valamint egyéb alkalmazottaknak a lakásjárandóságai mindenkor a katonai havi díjasokéval egyenlő elvek alapján állapítassék meg. Általános szabály legyen, hogy lehetőleg természetbeni lakás adassék az állam költségén épült, illetőleg annak tulajdonában levő házakban, amennyiben pedig ez lehetetlen, a lakáspézek mindenkor a katonai lakáspénzekkel egyenlő mértékben, ugyanazon módon és ugyanazon időben állapíttassanak meg. A nyugdíjba helyezett és az elhunyt állami alkalmazott hátramaradt családjai-nak szintén a katonai illetékszabályzat által biztosított kedvezmények megadandók.

(A katonai és polgári lakbér között ilyen különbségek vannak Budapesten :

	XI.	X.	IX.	VIII.	VII.	VI.	V.
Katonai	1032	1032	1700	2272	2272	2828	3128
Polgári	800	900	1000	1300	1600	2000	2500
Különbség	232	132	700	972	672	828	628

A vidéken is ilyen az arány, sőt egyes állomáshelyeken még nagyobb is a különbség.)

4. *A nyugdíjügyi albizottság* jelentése elismeri, hogy a sok évi fáradságos munka végre gyümölcsöt is hozott e téren, mert az 1912. évi LXV. törvénycikk az előző kongresszusunk kívánságai közül igen sokat valósított meg. Ámde azért az új nyugdíjtörvénynek vannak homályos intézkedései s hiányai is s így mikor a kongresszus őszinte köszönetének nyilvánítása mellett elismeréssel adózik a törvény megalkotóinak, kéri, hogy *a tanárok 30 éves nyugdíjjogosultságának visszaállítása mellett* minden más állami alkalmazottnak 35 évi szolgálat után legyen igénye beszámítható javadalmazása teljes összegével egyenlő nyugdíjra és a törvényben megállapított lakbérnyugdíjra. Az országos jellegű nyugdíjalapok alapszabályai az új nyugdíj határozmányainak megfelelően módosításának s az állami tanítók a tanítói nyugdíjalapból vétessenek ki.

A 65. életévet betöltött, vagy 40 évet szolgáltak hivatalból nyugdíjaztassanak. A nőalkalmazott keresetképtelen férjét is illesse meg szabályszerű nyugdíj.

5. *A társadalmi feladatok* kérdéseit tárgyaló bizottság határozati javaslatai szerint a kongresszus elvárja, hogy minden állami tisztviselő haladéktalanul belép az Állami Tisztviselők Országos Egyesületébe. Az egyesület felir a vallás és közoktatásügyi miniszterhez, hogy a Budapesten létesítendő főiskolai internátus céljaira megszavazott összeg eredeti céljára tartassék fenn. A kongresszus szükségesnek tartja, hogy a nyugdíjárulék bevételek mikénti fölhasználására a miniszteriumok és érdekelt állami tisztviselői egyesületek kiküldötteiből szakértekezlet hívassék egybe. A maga részéről főiskolai internátusok, gyógy-üdülők házak, szünidei gyermektelepek, árvaházak felállítására, szorult helyzetbe került állami alkalmazottak, vagy nyugdíjasok rendkívüli segélyezésére kívánja fordítani a befolyt nyugdíjárulékot. A lakás és élelmicikkek természetes okokból meg nem magyarázható drágulásának enyhítése szempontjából bizalommal várja a kormánytól az árviszonyoknak

törvényes szabályozását és azt, hogy az állami birtokok terményeit elsősorban tisztviselőknek, illetve azok szervezeteinek adja el, továbbá, hogy az egyes tisztviselő kategóriák (pl. vasutiak) által élvezett kedvezményeket az egész állami tisztviselői karra kiterjeszti.

Ezek volnának rövidesen a kongresszus elé terjesztett s letárgyalt javaslatok fontosabb részletei, melyeket a kongresszus úgyszólván változatlanul elfogadott. D.

Tanári kongresszus.

Az új nyugdíjtörvény sérelmes intézkedései nyomán fakadt elégedetlenség és elkeseredés idők folyamán sem tud a tanárság lelkében csökkenni és megnyugovásra találni. Még azok a tanárok is, akik elfogadták magukra nézve a 35 éves szolgálatot, (ezek a tanárságnak csak $\frac{1}{3}$ -át teszik) azok sem tartják igazságosnak, hanem az egész státusra nézve továbbra is sérelmesnek az új nyugdíjtörvény intézkedését. Forronganak a lelkek állandóan s a tanárság most újból kongresszuson fogja hangoztatni, hogy ha *a tanárság elvesztette is régi jogát, de az igényt továbbra is fenn-tartja reá.*

A középiskolai tanárság, mint a legnagyobb tanáregyesület, mozdult meg ismét először. A kiküldött Előkészítő Bizottság szeptember hó 26-án tartott ülésén elhatározta, hogy a III. Országos Tanárkongresszust az ősz folyamán összehívja, tekintet nélkül bármi közben felmerülő eseményre. A kongresszusra meghívja a minisztériumot s igyekszik kieszközölni, hogy a miniszter úr megjelenjen azon, vagy pedig méltó módon képviseltesse magát. A Bizottság támogatja a Kongresszus leendő elnökségét abban, hogy a Kongresszus méltóságos lefolyású legyen. A Kongresszus időpontja november második felének egy olyan vasárnapja, amikor a helyiség (A székesfőváros közgyűlési terme) megkapható. A Kongresszus tárgyai: *a)* A nyugdíjügy s minden tartozékai; *b)* a státusrendezés; *c)* az Oktató-szövetség s az Egyetemes Tanügyi Kongresszus ügye. Az Előkészítő Bizottság a kongresszusi határozatok végleges megszövegezésére Négyesy László elnöklete alatt kiküldi az alábbi tagokat: Schmidt Márton, Balog Mór, Sajó Sándor, Imre Sándor, Dénes Lajos, Ries Ferenc, Bartha József, Ady Lajos. Az egyes pontok

előkészítésére kiküld 3 albizottságot. Még pedig ad *a)* Porst Kálmán, Schmidt Márton, Viszota Gyula; ad *b)* Ries Ferenc, Bartha József, Friml Aladár; ad *c)* Imre Sándor, Dénes Lajos, Endrei Ákos. Okt. 17-én a 3 bizottság a nagybizottságnak beszolgáltatja a tanácskozások eredményeit. A kongresszusi költségek előlegezésére az Országos Középiskolai Tanáregyesületet kéri fel.

E kongresszust a tanítóképző tanárságnak is támogatni kell teljes erkölcsi erejével, mert a középiskolai kartársakra nehezedő sérelem ránk is épp olyan súlyosan nehezedik, mint rájuk.

A IV. nemzetközi rajzoktatási kongresszus és kiállítás Dresdenben.

A müncheni városi népiskola.

A népiskolai rajztanítás keretét tanulságosan mutatta be egy müncheni népiskolai tanító, a továbbképző kurzuson készített és bemutatott tanmenetén. Felölelte a gyermek egész lelkivilágát érdeklő tárgykört nagy vonásokban. A helyes szempontokon nyugvó s a természetes szemléleten alapuló tökéletes látást fejlesztő gyakorlatok logikus összeállításában mesterileg domborodik ki a pedagógus egyénisége, ki megértette s átérezte a rajz fontosságát a gyermek értelmi világának fejlődésében.

A tanító által bemutatott rajztanmenetet kiegészítette a tanulók által készített rajz. Bemutatta ez által — élőbizonyítékként — annak életképességét; az eredmény nagyszerűsége pedig mutatja a mester tervszerű munkájának igaz értékét. A rajzok egyöntetű precíz kivitelűek, egy gondolat s egy cél megértése szülte mindeniket. Mindegyik lapon meglátszik a szeretetteljes foglalkozás, a jó kedély, a tudatos munka. E tanmenet értékét nagyban emeli annak áttekinthetősége és mindenben megnyugtató volta. Az eredmény szemléltetése könnyed, mert füzetekben állította a tanulmányozó elé az egész osztály rajzait olyformán, hogy minden egyes általa készített rajzhoz bizonyítékként ott vannak a meggyőző erejű gyermekmunkák.

Általában a vezető gondolata a tanmenetkészítőnek ismert, csak a kivitelbeli ötletessége vonta magára — és méltán — a közfigyelmet. Kiindulási pontja az emlékezés gyakorlásánál kezdődik, később a tipikus formák szemléltetésénél s azok általános tulaj-

donságainak levezetésénél és emlékezet után való rajzbeli kifejezésére tanítja a gyermeket. Majd áttér a síkbeli formáknak tárgyak után való minden távlati elváltozás nélküli rajzolására. Végre a térbeli tárgyak prespektivikus elváltozásainak szemeltetése és a látási szabályok megértése után azok rajzolásának gyakorlásai

A legszigorubb következetességgel viszi keresztül e fentebbi fokozatokat. A kézügyesítő gyakorlatokat mellőzi olyan formában, mint amilyen módon nálunk elterjedt s a tantervi utasítás előir. Ebből semmit be nem mutat s így a kezdet-kezdeté, a kéznek az akarat alá való rendelése, annak gyakorlása hiányzik. A jól meglátott formák azonnal való vázlatos megrögzítése ily formában alig-alig érhető el szerintem, — tehát ennek elhagyása nem lehet okszerű. Hogy mi előzi meg a sík használati tárgyak rajzolását, az sehol fel nem lelhető, hanem a tanmenet innen kezdve mintaszerű. A bemutatott menet kezdődik a körhöz hasonló és a körből kiinduló zárt alapformákon, folytatja az elipszis, sziv és a csigavonalakon mindig egy tipikus használati tárgyon szemlélteti a levezetendő tanulságot s így is állítja össze a menet fokozatait. Tehát csakis használati tárgyakból áll a szertára s nem elvont mértani síkidomokból, ami a gyermeket egyáltalában nem érdekli.

A görbevonaltú sík tárgyak után a négyzetes formákra tér át, így: könyv, levélboríték, zsebkendőcsoport színes szélekkel, malomjáték rajza stb. A háromszögű formák gyakorlásánál: a háromszögű vonalzó, csákó önálló diszítéssel stb. Itt most egyesíti a fentebbi síkformákat és dekoratív módon rajzoltatja a deltoid alakú sárkányt színes farokkal, az ajtót a benne található részecskékkel, a nyitott zöldre festett zsalugáteres ablakot, a kerítést az ajtóval együtt. Befejezi az első fokot a növényi levélformák rajzolásával, így az egyenes, fűrészelt, osztott és többszörösen tagolt változatokkal. A rajzlapok száma eddig 32. A rajzok kivitele színes krétával történt.

A II. fokozat a tárgyak három méretének erősen szembeötlő nagy különbsége, a formák tagoltsága, tehát az arányok észrevése fejlettebb megfigyelést kíván. E fokozatot a VI. osztályban kezdi meg. Így a használati tárgyak — vagy mint ő nevezi kultur formák — csoportját a következő sorrendben állítja össze: kalapács, balta, harapófogó, fűrész. Tisztán csak sematikus rajzra törekedett, az arányok feltüntetése mellett.

A tanmenet itt egy kiugrással áttér a diszítés szerkezetének, alapfogalmainak megértetésére, melyet táblai magyarázó rajzon

mutat be. Ügyesen végig vezeti a szemlélőt a tervezés mikénti megkezdésén, így: a folt elhelyezés sokféleségén, a sorok képzésén, a kör, a négyzet stb. tér kitöltésének számtalan módján. Hogy a diszítés célját, annak a gyakorlatba való átvitelét azonnal megvalósíthassa a gyermek, igen ötletesen diszítetteti a saját mérőléceit. Itt csak a diszítési foltok ritmusát kell megtartani, mert már a beosztás a mérőlécen megvan. Az egész osztály — 40 tanuló — egy időben készült munkája volt együtt, hogy az eredmény egyszerűsége, bámulatos változatossága annál inkább feltűnjék. Nemcsak az ötletes folt elhelyezések, hanem a kellemes harmonikus színek együttes hatása is megfelelő volt.

Igen jól állította be ide mintegy folytatásként a slöjd papírmunka diszkivágások részét, mert itt a különböző hajtogatások révén és a vágások sokfélesége folytán, igen kedves szimmetrikus, centrikus és koncentrikus, centrikus-szimmetrikus formák jönnek létre, melyek a diszítés tervezési módját, annak megértését nagyban elősegíthetik. A siker ily formán biztosított, mi állandó kedvet okoz; mely fokozható az itt látott példákon olyképen, hogy a kivágott formákat diszítik. A tanító eljárása az, hogy a kivágott és felragasztott diszítéseknek a negatív, vagy a pozitív részét színes krétával diszítetteti megfelelő foltokban.

A rajzokat a tanító eddig színes krétával csináltatta, ezután a tempera festékekkel felváltva alkalmaztatja mind a kettőt, a tárgy karaktere szerint. Az auquarellfesték teljesen hiányzik; mi meg is okolható, annak technikai nehézségei miatt.

A temperafestékekkel való kezelést megkezdi a gyermek a gyümölcsök siluettszerű festésénél. Mindenekelőtt színes papírból kivágja s felragasztja azt a gyermek a slöjd órán, majd emlékezetből foltban festi a rajz órán. Folytatódik az ecsettel való rajzolás a sík mértani formák előrajzolás nélküli festésén, majd a növényi levelek nagy vonásokban való felvázolása után, annak részleteivel való együtt festése azonnal ecsettel. A növényi levelek után madártollak egy foltban, majd annak részletes megfestése dekoratív módon. Itt újra áttér a színes papírvágáshoz: lepkéket vágat s ragasztat, majd foltban ecsettel festet, végre vázoltatja és a részleteket ecsettel előrajzolás nélkül foltban, később színnel festet. Befejezi az ecsetgyakorlatokat az összetett növényi levelek előrajzolás nélküli foltfestésével, majd bogarak siluett foltjaival. A rajzlapok száma 15.

Rajzoktatásának III. része a távlati rajzolás, melyet a fiu-

iskola VII. osztályában kezd meg. A rajzolást szemléltetés előzi meg. Távlati szemléltetésének eredeti módja, hogy nagyméretű színes gömbsorokon mutatja be az elfödéseket, rövidüléseket stb.; majd több egyenlő nagyságú drótkarikát függeszt egymás alá vízszintes helyzetben, különböző magasságban, — így a kör távlati elváltozásait bemutathatja a horizonthoz viszonyítva és azonnal meg is rajzoltatja azokat. Nyomon követi mindjárt a fentieknek kinn az életben való előfordulásának megnevezése, észrevéve. Így a körnek a horizont feletti és alatti különbségének tipikus példajaként rajzoltatja a hirdetőoszlopot, — továbbá a köralakú dobozokat különböző helyzetben; kezdetben mindezeket konturban. A kupalakú tárgyak rajzolását, szemléltetését a villanyos lámpa ernyőjén kezdi meg és mint alkalmas példát le is rajzoltatja; majd a vedret fekvő helyzetben s végre a tölcserő.

Eddig tisztán a forgás felületek adták a távlati elváltozásokhoz a mintákat, ezután a szegletes tárgyakkal vegyesen fordulnak elő. Új lépcsőfokként a síklapok távlati rajzolását veszi elő. Megkezdí egy függélyes sakktáblához hasonló lapon a szemléltetést, melyen mindazt bemutatja és felfödözteti, melyet a középsikkal párhuzamos síkról tudni kell. A megbeszélés után e lapot le is rajzolják távlatilag, a horizont feltüntetésével. A vízszíntesen fekvő szögletes lapok, tárgyak rajzolásánál előforduló szükséges dolgokat a fentebb említett körökhöz hasonló módon, négyzetes lapokat függeszt fel és így szemlélteti a horizont felett, alatt és bentfekvő lapokat s azok elváltozásait, különbségeit. Gyakorlatként e szemléltető készüléket mindenkivel egy időben vázlatosan rajzoltatja. Folytatja az írkának, levélpapirnak, a „v” alakra nyitott fekvő könyvnek, háztetejéhez hasonló nyitott színes füzetnek, üres doboznak távlati rajzolásával és dekoratív módon temperával, vagy színes krétával való bevonással.

A megvilágítási különbségek eddig teljesen mellőzöttek és csak az ezután következő rajzoknál veszi figyelembe azokat. Színes üveggömbökön szemléltet s mindjárt a logikus menetnek megfelelő módon rajzoltat is több fokozatot, hol feltünteti a fény, a megvilágított oldal, az önárnyék, a vetett árnyék tipikus elhelyeződéseit. Ugyanugy jár el az egyszerűbb formájú edények meg-rajzolásánál és árnyékolásánál. Szigoruan megköveteli a tudatos megfigyelést, az árnyékválasztók feltüntetését és az árnyék érték-különbségeknek visszaadását. Így éri azután el, hogy a tanuló az árnyék meglátásban bizonyos rendszerhez szokik; mi fel is lelhető mindenik tanuló rajzán.

Ebben az osztályban a szalag s lándzsa alakú növényi leveleket s azok elhajlásaiból származó szép formák távlati rajzolását is veszi, továbbá növényi ágakat, bogyókat rajzoltat. A rajzlapok száma 26.

A III. fokozat második része a távlati rajzolás gyakorlása. Ötletes módon állítja össze a fiúiskola VIII. osztályának anyagát. Kezdetben összegöngyölített s többé-kevésbbé kirugódott és felüggesztett papirlapokat, szalagokat rajzoltat, melyeken karakterisztikusan meglátszik a szerkezeti forma s a metszódések tipikus alakja. Az itt tanultaknak nagy segítségét veszi a növényi levelek rajzolásánál, hol az összetartozóságot a tanultak alapján azonnal felfedezik és minden nehézség nélkül meg is rajzolják. A növényi levelek után növényi ágakat vázolnak fel nagy vonásokban és a részleteket ecsettel dekoratív módon festik. Ugyanigy bogyófürtöket, fagyöngyöt, ez utóbbinál már az árnyékot is feltüntetik dekoratív formában.

A szögletes tárgyakat egyszerűen csak konturban rajzoltatja a legpontosabban és csak dekoratív módon festik az árnyék értékek feltüntetésével, így: asztal, pad, szék, talyiga, tanteremrészlet, dobozok, könyv, gyufaskatulya, könyvre tett tolltartó, palatábla és könyv együtt.

A forgásfelületű tárgyakat ugyanily formában és menetben rajzolják és temperával dekoratíven festik, így: az egyszerű fém edényeket, üvegeket, nyeles csengetyűt, dobót, gyertyatartót, négyrétes pléhlámpát, kantát, — mindezek képezik a rajzolás témáját.

Különös gondot fordít a rajznak a lapon való egyöntetű elhelyezésére, úgy annyira, hogy feltűnő módon majdnem az látszik, mintha egy kéznek a munkája volna mindenik. Pedig csak a mozgató és irányító erő volt egy, ki vaskövetkezetességgel halad a cél felé.

Az összes rajzok színes papíron készültek és minden tárgynak úgyszólván más és más kellemes színű papírt alkalmaztak aszerint, amint azt a tárgy színe megkívánta. Így változatos külsőt mutat még nagy egészében is.

A fiúk és leányok tanítása az egész VII. osztályon egyenlő; a VIII. osztályban ketté válik az és a leányoknál a rajzolás a kézimunka szolgálatába állott teljesen. Itt a fősulyt és irányt a rajztanításnak a kézimunka adja s szabja meg. A cél az, hogy motívumokat gyűjtsenek és azokból önálló tervezeteket készítsenek. Különös gondot fordítanak arra, hogy a legkülönbözőbb technikának

megfelelő terveket tudjanak készíteni. A motivumot tehát a természet nyújtotta formákból veszik így: növényekből, növényi ágakból, virágokból, egyszerű állatiformákból. Tulajdonképpen siluettszerű ecsetgyakorlatokat végeznek s így igen kedves motivumokat nyernek. Ami a legfontosabb, hogy a gyakorlatban ki is viszik a legkülönbözőbb kézimunkákban. Így mindegyik munka egy-egy eredeti darab, melyet alkotója teljesen a magáénak mondhat. Nemcsak túlszámoltával állítottak elő ötletes és kedves dolgokat, hanem ecsetsegélyével is. Így, egy és ugyanazon időben készült egész osztálynak pléhdoboz diszítései közszemlére volt állítva, továbbá gyertyadiszítései, melyek a közfigyelmet méltóképen magukra vonták.

Ugyanakkor midőn a leányok kézimunkát végeztek, a fiuk a slöjd órán hasonló módon a saját terveiket gyakorlatilag vitték ki. Céluk a tárgyakat minél csinosabban a legpontosabb méretezés mellett elkészíteni. Az ily irányú kézimunka nevelő hatású egész lefolyásában. Mindenik munka a szeretet jegyét magán viseli. Megemlítés nélkül nem hagyható, hogy mielőtt valamely tárgy elkészítéséhez hozzáfogna a gyermek, tervének műhelyrajzát egy füzetben elkészíti a legpontosabb körülményekkel; csak amikor a terv világos és átgondolt, kezd annak kiviteléhez.

Igy a folytonos kapcsolódó munka közben látja be a gyermek, hogy az egyik tárgy miként segíti elő a másikat és hogy mindennek alapja a természet, mert onnan meríthet mindent, csak nyulni tudjon érte. Itt tanulja meg a gyermek, hogy az anyag szerint a diszítés más és más motivumot kíván, tehát az anyagszerűség elvét, magát az összhangot természetesen találja. Így lesz a tanítás természetes, változatos és hasznos. Itt tanulja meg a gyermek, hogy az anyag szerint a diszítés más és más motivumot kíván, tehát az anyagszerűség elvét, magát az összhangot természetesen találja. Így lesz a tanítás természetes, változatos és hasznos. Itt tanulja meg a gyermek a mások munkájának megbecsülését és megszeretését.

Akkor amidőn a tökéleteshez oly közel álló tanmenetet vizsgáljuk, tanulmányozzuk, önkénytelenül haza gondolunk s párhuzamot kívánunk vonni egy s más között. Mindenekelőtt szembeötlő különbség van az óraszám között; míg nálunk a heti fél óra áll rendelkezésünkre — hivatalosan — az elemi népiskolában a rajzra és kézimunkára, addig a németeknél a rajzra egyedül a fiuknál heti 3 óra, a leányoknál 2 óra. Ismerve a mi viszonyainkat — az iskolai felszerelést, a gyermekek előismeretét, nevelését

s hozzá majdnem átlagos szegénységüket — összehasonlítást sem kísérelhetünk meg, még komoly tanulságképen sem, ... ami a legfontosabb, hogy gátként ott áll szegényes óraszámunk; ez az ok mindent megakaszt. Akkor amidőn a német elemi iskola kitűzött céllal ad helyet a rajznak, addig nálunk a legkevesebbre szabja az erre fordítható időt a „magas“ pedagógiai tudomány. Ott tudatos nevelési céllal foglalkoztatja a gyermek alkotóképességét, mert megismerte annak mindenben segítőerejét; nálunk majdnem bénító kóslót az órányomor.

Párhuzamot vonni, összehasonlítani könnyű, mert óriásiak az ellentétek. Tanulást hozni a gazdagtól, hogy a szegény miként éljen, karikaturának jó, de komolyan venni nevetséges. Ilyen életkomikum volna az ottani magas eredményektől elragadtatva, megkísérelni, megvalósítani akarni az ott látottakat még gondolatban is, a mi „kulturális“ viszonyainkban. Tehát az itteni tanulmány csak ábrándokat szőhet, melynek megvalósulásához egy emberöltő talán kevés lenne.

Tanulmány tárgyává tettük még a porosz népiskolák közül a frankfurtit, charlottenburgit és egy óvónőképzőt a vele kapcsolatos gyermekkerttel. Általában ezeknél tanmenetszerű kiállítás nem volt; csak szemelvényes rajzokat mutattak be, az eredmény feltüntetése céljából. Különösebb megemlítésre méltó alig volna a fentiekben elmondottakon kívül.

Vizhányó Károly.

Egyesületi élet.

Jegyzőkönyv

a T. I. T. O. E.-nek 1913. október 2-án tartott rendes választmányi üléséről.

Jelen vannak Baló József dr. elnöklete alatt: Scherer Sándor szakfelügyelő, Mohar József igazgató, Margitai József ny. igazgató, Sándor Domokos ny. tanár, Dékány Mihály, Répay Dániel, Jankó László, Lechnitzky Gyula, Quint József, dr. Novy Ferenc és Fuchsné Eitner Milla.

Elnök üdvözli a megjelenteket s lelkes szavakkal megnyitja az új egyesületi évet, amelynek legkimagaslóbb eseménye lesz a Budapesten tartandó jubiláris közgyűlés s annak előkészítése.

Az elnöki megnyitót lapunk elején egész terjedelmében közöljük.

Elnök a megnyitójának elmondása után kéri a választmány jelenlevő tagjait, hogy annak egyes pontjaihoz hozzászólni szíveskedjenek.

A tartalmas *megnyitóért*, először is lelkes s elismerő köszönetét fejezi ki a választmány s az abban foglaltakat magáévá teszi.

Mohar József örömmel járul hozzá azon indítványhoz, hogy a közgyűlés mentől fényesebben rendeztessék, azonban a programm még véglegesen ne zárassék le, minthogy ez alkalomkor a szervezeti kérdések egész raja merül fel. Nevezetesen a tanárképzés teljessé tétele, a nevelő intézmény hiányainak megszüntetése, a gyakorló iskolai tanítók képzése és továbbképzése, a tanítóképző évfolyamainak kiegészítése ötre. Általában kifejezést nyerjenek mindazon kívánságok, melyek az egyesületben az idők folyamán felmerültek s eddigelé elintézését nem nyertek. Az igazgatói értekezleket intézményesen be kell állítani a képzésbe. Felveendő a státus rendezésének kérdése, ugyszintén a szakfelügyelők előmenetelére s a segédtanár intézményére vonatkozó kívánságok. Ezen konkrét óhajokat mind rendszerbe foglalva kellene a közgyűlés elé vinni, mert csak az adhatna ezen indítványoknak kellő súlyt.

Végül a közgyűlés kereteibe kívánja helyezni Péterffy Sándor emlékét egy magvas emlékbeszéd alakjában.

Elnök mindezeket helyesli s a „státus érdekei“ címén már ugyis utalt a tanítóképzés fontos szervezeti és didaktikai kérdéseire.

Elnök üdvözli Scherer Sándor szakfelügyelőt, aki régi, érdemes munkása a tanítóképzés ügyének, őt magunkénak vallhatjuk, mert sorainkból emelkedett föl a szakfelügyelőség megtisztelő polcára. Mint mindenkor, úgy most is örömmel látjuk körünkben és új munkaköréhez áldást és sikert kívánunk.

Scherer Sándor hálásan veszi e rokonszenv eme szavait és erejét, tudását, tapasztalatait ezentúl is készségesen a tanítóképzés ügyének szolgálatába ajánlja.

Elnök jelenti, hogy a *kiállítás* tervezetét a köv. vál. ülésen, a közgyűlés programját kellő időben e tárgyalás alapján elő fogja terjeszteni.

Quint József főtitkár előadja jelentését. A késmárki lyceum „Hunfalvy Pál ünnepén“ egyesületünket Gömöri Sándor iglói igazgató képviselte. A bpesti II. ker. áll. tanítónőképző Csiszár Sándor kitüntetése alkalmából rendezett ünnepén Quint József volt jelen és a jubiláló kartársat meleg szavakkal üdvözölte.

Az áll. tisztviselők győri kongresszusán Dékány Mihály képviselte az egyesületet, aki ezen összeövetel eredményeiről a Közönyben fog jelentést tenni.

Elnök nevezetteknek ezen ünnepélyes alkalmakon való részvételét megköszöni. A pápai áll. tanítónőképző indítványát az ifjúsági könyvtárjegyzék összeállítására vonatkozólag a választmány ezuttal, minthogy már ugyis idejét multa, nem tárgyalja.

Mohar József is időszerűtlennek tartja az indítványt, továbbá véleménye szerint, ezen jegyzék összeállítását egy szűkebbkörű, teljes felelősséggel bíró testületre kellene bízni.

A lévai, aradi, csáktornyai és iglói tanítóképzők azon kérésrel fordultak a nagyméltóságú Miniszter Urhoz, hogy a tanárok jegyzői elfoglaltsága külön díjaztassék, illetőleg óraszámba vétessék. Az elnökség ily értelemben memorandumot terjesztett fel, amelyre a nagyméltóságú Miniszter Ur a 105805/1913. számú leiratával utalt a Rendtartásra, amelynek értelmében ezen teendő a tanárok kötelességeihez tartozik, amelyért külön díjazás nem jár. Titkár jelentést tesz a képzőintézeti gyakorló-iskolai tanárok számára az 1913. évi július havában rendezett továbbképzőtanfolyamról, amely minden részletében jól sikerült, eredményeiben igen tanulságos volt s a tanítók gyakorlati kiképzésének új perspektivákat nyitott.

Scherer Sándor az ilyen tanfolyamok rendezését igen célra vezetőnek tartja s azoknak 5 évi cikluson belül való rendszeresítését javasolja.

*

Répay Dániel indítványozza: örömmel veszi tudomásul a választmány a gyakorló-iskolai tanítók részére rendezett tanfolyamot. Hasonlónak rendezését javasolja a tanítóképzőkben működő pedagógusok részére, akik testtant s élettant tanítanak, de egyuttal kérje a vallás- és közoktatásügyi Minisztériumot, hogy már a tanárképzésben is gondoskodás történjék arról, hogy a pädagógiai szakra készülő tanítóképző tanárjelöltek, akiknek a testi élet ismertetése is feladatuk lesz, erre a tanításra már kiképzésük idején előkészíttessenek és képesíttessenek.

Titkár előadja, hogy a máramarosszigeti tanítóképző kéri a nevelőknek a polgári iskolai tanárokkal való egyenlő anyagi elbírálását.

Minthogy a választmány e tárgyra vonatkozólag már hozott határozatot, ennélfogve ezuttal tárgyalás alá nem kerül.

Quint József jelenti: hogy az Egyesületnek f. é. április 25-én

a tanítóképző-intézeti tanárok szolgálati idejének számítása, továbbá a tanítóképző-intézeti tanári képesítés minősítése tárgyában benyújtott felterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi Miniszter 74225/1913. számú leirattal felelt, melyben a Pénzügyminiszter ur által nyújtott magyarázatra is támaszkodva megállapítja, hogy a tanítóképző-intézeti tanár, az ezután kinevezendő is, 35 évi szolgálatra köteles. (A leiratot lapunk más helyén egész terjedelmében közöljük.)

A gyakorló-iskolai tanítók tanfolyamáról szóló főtitkári jelentés kapcsán Dékány Mihály indítványozza: keressék meg a Miniszterium azon kéréssel, hogy a jövőben rendezendő tanfolyamok részletes munkaprogramját 1 hónappal előbb adja ki, hogy az a Közlönyben közhirrre tétessék. Ezáltal a résztvenni óhajtók kellő tájékozást szerezhetnek s esetleges előtanulmányok alapján, alaposabban készülhetnek az előadandó szaktárgyakra.

Kéri továbbá a tanítóképzőkhöz kiküldendő miniszteri biztosok névsorának az előzetes közlését is, mint az a középiskoláknál szokásos.

Mohar József indítványozza, hogy a választmány forduljon azon méltányos kéréssel a Nagyméltóságu Miniszter urhoz, hogy a tanítóképző-intézetek képesítő vizsgálataira küldendő miniszteri biztosok a képzőintézetek igazgatói és tanárai soraiból is küldeszenek ki, akik egyfelől szakemberek, másfelől csak így van módunkban egymás munkáját értékelni s abból tanulságot vonni. Az analógiák is utalnak e kérés méltányos voltára, mert a középiskolákhoz is középiskolai tanárok küldetnek ki miniszteri biztosokul.

Elnök Dékány indítványaihoz hozzájárul, Mohar József pótló indítványával is egyetért s az utóbbi kérést olyképen gondolja javaslatba hozhatónak, hogy a Nagyméltóságu Miniszter ur sorainkból is kegyeskedjék miniszteri biztosokat kiküldeni.

A főtitkár a következő új tagokat jelenti be: 1. Ferenczy István Székelykeresztur, 2. Maurer Mihály Temesvár, 3. Orbán Béla Máramarossziget, 4. Sinszky Julia Kolozsvár, 5. Szalatsy Richárd Budapest, 6. Tóth Mihály Sárospatak, 7. Beregszászy Ilona Pápa ref. képző, 8. Csajkos Gyuláné Szatmárnémeti ref. képző, 9. Homolya Etelka Nagyvárad ref. képző, 10. Kurczub Mária Ungvár gör. kel., 11. Szilágyi Mihály Nagyvárad gör. kath., 12. Karner József Felső-Lövő ev. 13. Budai József Kassa r. kath., 14. Hoffmann József és 15. Holzmann Béla Szatmárnémeti r. kath., 16. Schusztér Gizella Pozsony r. kath., 17. Xantus Elek Csik-Somlyó r. kath., 18. Bognár Károly Sopron ev. képző-intézeti gyakorló-

iskolai tanítók, 19. Téger Béla tanár Székelykeresztur, 20. Miasszonyunkról nevezett iskola-nővérek tanítónőképző intézete Temesvárt.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Novy Ferenc dr. előterjeszti pénztári jelentését.

Szept. 30-án 5729.83 K bevétellel szemben van 3803.39 K kiadás, így a készpénzállapot 1926.44 K A bevétel rovatban tagsági díj címén az 1904—1913. évekre 1106.71 K, a Gyakorlóiskola külön lenyomatának előfizetői részéről 245.40 K befizetés történt. Összehasonlítva a múlt évi befizetésekkel, ezidén szept. 30-ig csak 5 koronával fizettek be több tagsági díjat, mint tavaly ezideig, jóllehet a tagok száma tetemesen gyarapodott s a felszólítások is intenzívebb módon történtek, amennyiben most minden hátralékos, aki már nem is tagja az egyesületnek, kapott felszólítást, hogy milyen eredménnyel azt a dec. gyűlésen fogja jelenteni a pénztáros.

A kiadás rovata természetesen növekedett a Közlöny kiadójának fizetendő tagilletmény többletekkel, beruházással, a főtítkár és pénztáros illetmény felemelésével.

De növekedett a lap terjedelmesebb megjelenésével is, amennyiben az előirányzott 10 ívtöbbsletet már a szept számban $1\frac{1}{2}$ ívvel túlléptük, így december végéig ismét nagyobb túllépés lesz, ha a lap megjelenése ily mértékben halad. Ennek oka az, hogy a szerkesztő kénytelen a tanulmányi beszámolókat elég nagy számban közölni, anélkül, hogy az újabb kötelezettséggel szemben a magas minisztérium megfelelőleg a segílyt is emelte volna.

Ezért indítványozza a pénztáros, hogy a választmány határozza el legalább a beszámolók írói tiszteletdíjának minimumra való leszállítását.

Ezek mellé még kéri a választmány a Nagyméltóságú Miniszter Urat, hogy a tanulmányuti beszámolók nyomdai költségeinek fedezésére engedélyezzen pótlólag 1000 K-t.

Ezen jelentések után elnök felkéri Lechnitzky Gyula kartársat „A tanítóképzés és a nemzeti nevelés” című előadásának megtartására.

Lechnitzky Gyula előadó fejtegeti a nemzetnevelés és a tanítóképzés viszonyát. Rámutat arra, hogy a hivatás végső következményeinek a levonása egyetemes tanügyi politikai kérdések felé vezetnek. Ilyenekkel is kell foglalkozni, ha a tanítóképzés munkáját az életben is biztosítva akarjuk látni. Magyarországon a kultúra nem áll oly magas fokon mint a nyugati népeknél. Okai ennek a

tökéletlen iskolai viszonyok mellett, a kultura-közöny, a kulturális kérdések másodrangúsága, a kultura munkásainak meg nem becsülése, az anyagi és szellemi eszközök elégtelensége, a társadalmi és politikai élet ziláltsága. E bajon segíteni kell. Meg kell vizsgálni és tudományosan kimutatni, hogy az intenzív köznevelésnek milyen szerepe van a nemzet fejlődésében. Exaktan meg lehet állapítani, hogy a nemzet gazdasága, a hadsereg fejlettsége, a politikai élet egészséges kialakulása, a közigazgatás hatékonysága és a társadalmi élet helyes irányú fejlődése egyaránt az intenzív népneveléstől függ. Az összefüggés részletes és mindenoldalú fejtegetése rávilágít a köznevelés elsőrangú fontosságára. A köznevelés nagy feladatát csak a nemzeti nevelés gondolata alapján teljesítheti. A köznevelés a nemzetnevelés értelmében egységes s oly szervezetű, hogy a kisdedóvótól egész a katonáskodásig kíséri a jövő állampolgárt. Célszerűen szervezett nemzetnevelés a legvérmesebb reményeket is teljesíteni fogja. Ez exaktan bebizonyítható igazság hármasságot ró a tanügy munkásaira:

1. Agitációs kötelesség. Széchenyi István gróf mondta, hogy a kiművelt emberfők számától függ Magyarország hatalma, gazdasága s fejlődése. Ha ez igazság erős agitáció után mindenkiben élő, hatékony meggyőződéssé válik, akkor lehet azt reményleni, hogy a kulturális szükségletek iránt megteremtődik az az élénkebb fogékonyság, mely előfeltétele a gyorsabb haladásnak és ekkor talán meg fogják látni a tanítói és tanári fizetés rendezési mozgalmak mögött is a nagy kulturális érdekeket.

2. Ki kell dolgozni a nemzet céljai által követelt legalkalmasabb nemzetnevelési szervezetet. Meghatározandó e szervezés alapelvei, a szervezés tagozata. Megállapítandó a szakfelügyelet és a tanügyi közigazgatás egymás mellé rendeltsége minden vonalon, mert a helyes munkafelosztás ezt feltétlenül kívánja.

3. Mélyíteni kell az újabb reformmozgalmak értelmében a pedagógiai műveltséget. E célból szervezni kell az exaktan dolgozó pedagógiai munkaközösségeket. Háttérbe szorítandó az egyesületekben nagy teret elfoglaló dilettánskodás, melynek szervezetlen munkássága sem az önképzést, sem a pedagógiai tudományt nem viszi előre. Első teendő az önképzés feltételének megteremtése, pedagógiai-könyvválatat létesítése.

A nemzetnevelés szerves egysége, a közös teendők és közös érdekek elintézését követeli. E feladatok elvégzése csak együttes munka útján lehetséges. Ennek szerve egy egyesületközi bizottság

lehetne, mely a „nemzetnevelés pedagógiai központja” címén működne. Feladata volna megteremteni az ország tanítói és tanárai között a szervezett munka feltételeit.

E gondolatok értelmében kezdje meg a tanítóképzői tanárság a munkáját. A jubiláris közgyűlés is e cél szolgálatába állítható azáltal, hogy fő témája a következő legyen: Milyen szerepe van a tanítóképzésnek a nemzetnevelés szolgálatában? Melyek a tanítóképzés fejlesztésének szervezeti és pedagógiai követelményei?

E téma méltó tárgya lehetne a közgyűlésnek, mert összefoglalná az egyesület 25 esztendői munkájának végső eredményeit és megállapítaná azokat az elveket, melyek a tanítóképzés fejlődésének alapjai.

A téma tárgyalásához nagy nemzeti érdekek fűződnek. Ez teszi szükségessé, hogy a tárgyalás a lehető legszélesebb alapra helyeztessék. A problémák mélyítése érdekében, de egyszersmind az eszmék propagálása szempontjából pedig kívánatos, hogy a témák tárgyalása a közgyűlésen lehetőleg több kultúrpolitikus bevonásával történhessen.

Elnök örömmel vett tudomást Lechnitzky kartárs tartalmas előadásáról. A felvetett eszmék méltók arra, hogy a választmány gyűlésein fölöttük eszmecserét folytasson, azonban bizonyos mértékben érniök kell, hogy azokat a közgyűlés elé vihessük; hogy mennyit lehet belőlük megvalósítani, az a részben rendelkezésünkre álló munkaerőtől, részben pedig azon körülménytől függ, mennyire tudjuk ezen gondolatokat különösen oly tényezők között terjeszteni, amelyek azoknak súlyt adnak. (Elnök ekkor az elnökséget *Mohar* elnöknek adván át, távozik.)

Margitai József. A nemzet neveléséről elhangzott ideákat a közgyűlés elé való terjesztésre méltóknak találja, de mi magunk nem valósíthatjuk meg azokat, azért terjesszük őket mentől szélesebb körökben s vigyük őket a köztudatba. Répay Dániel Lechnitzky javaslataihoz szólva a legnagyobb örömmel üdvözlí előadót nagy koncepciójú előadásáért. Méltónak tartja az egyesületünkhöz a köznevelés egyetemes kérdéseivel való foglalkozást is, de azt indítványozza, hogy előbb a magunk körében maradvá, a tanítóképzésnek a köznevelésre való hatását, jelentőségét s a köznevelés rendszerében való helyét világítsuk meg kellőleg.

Quint József is egyetért az előadóval, de véleménye szerint pedagógiailag szervezkedve kell munkálkodnunk. Az agitálást ő is szükségesnek tartja, azonban elsősorban a tanítóképzés keretein

belül fejtsünk ki munkát s ilyképpen készítsük elő az egységes szervezkedést, csak ezután próbáljuk meg más tényezők belevonását. Kezdjük a nevelési gyakorlatokat tanítványaink körében, ez szerény tanár ember erejétől is kitelik, ha sikerült az érdeklődés felkeltése, akkor következik a pedagógiai munka mélyítése, ezt a szakfelügyelők elnöklése alatt álló értekezleteken óhajtja megvalósítani, ahol a megbeszélés tárgyát azon tapasztalatok képezhetik, amelyek tantervünk megvalósítására vonatkoznak.

Sándor Domokos kívánja, hogy a gondviselés vezérelje Lechnitzky kartárs eszméit diadalra, amelyeknek ő hosszú tanári pályája alatt mindig híve volt.

Novy Ferenc. Az út a vázolt cél elérésére a tanítóképzésből indul ki. A nemzet nevelése, mint kulturánk egyik fő tényezője gazdasági és szociális viszonyokban rejlik, amelyekre mi irányítólág nem folyhatunk be. Azonban előbbre viheti a tanító az ügyet, ha igazi magyar jellem; kezdjük a nevelést önmegfigyelés és tanítványaink tanulmányozásán, ilyképpen is közelebb hozhatjuk az ideákat a megvalósuláshoz.

Lechnitzky Gyula az elhangzottakra vonatkozólag megjegyzi, hogy ő a szervezkedésben látja eszméi megvalósításának biztosítékát, azért javasolja egy bizottság kiküldetését, amely a munkálatokat előkészítse s érintkezésbe lépjen a rokon egyesületekkel. A mi munkánk biztos mederben folyik, de emellett ne ejtsük el a nagy kérdéseket, ne legyünk kishitűek, ha nehézségekre találunk. Törekedjünk a pedagógiai áramlatok mélyítésére.

Mohar József. Az előadó tartalmas gondolatokat vetett fel s ezért méltán számot tarthat valamennyiünk hálájára. Ezen gondolatok ugyan valamennyiünk lelkében élnek, de jelen beállítással az újság hatását keltik. Azonban ezen eszmék még nincsenek minden vonatkozásukban megvilágítva, ezért kellene ezt nagyobb apparátussal szorgalmazni, mert lássunk elsősorban magunk világosan, keressünk elsősorban saját táborunkban harcosokat az új eszmék számára, s csak azután terjeszthetjük őket szélesebb körökben. Egyelőre nem látja célszerűnek a bizottság szervezését, mert ilyképpen az ügy el lesz temetve, annál is inkább, mert a bizottság teendői nincsenek konkrét formában körvonalazva. A nemzet nevelésére vonatkozó gondolatokat az Egyesület mint évekre szóló programot szívesen magáévá teszi; a jövő közgyűlés is álljon ezen eszmék szolgálatában. A választmány pedig évközi tárgyalásai által készítse elő a tételt, hogy a közgyűlésen méltóan és érdemlegesen

tárgyaltathassék. A következő közgyűlésen tehát a tanítóképzés ügyét ily vonatkozásban fogjuk bemutatni. Vonjuk be a pedagógiai és szervezkedési munkálatokba a szakfelügyeletet és a tanítóképző-intézetek tanári testületeit, azonban külön bizottságot ne szervezzünk, hanem bizzuk a választmányra, hogy ez irányban keresse a rokon egyesületekkel az érintkezést s terjessze a nemzetnevelés eszméjét a tanítótestületek területén.

Lechnitzky Gyula csatlakozik az elhangzott indítványhoz s nem ragaszkodik a nemzetnevelő-bizottság szervezéséhez.

Több tárgy nem lévén, a gyűlés véget ért.

K. m. f.

Jegyezte :

Dr. Baló József
elnök.

Fuchsné Eitner Milla.

Vegyesek.

Kitüntetés. «Ő császári és apostoli királyi Felsége Bad-Ischlben 1913. évi szeptember hó 2-án kelt legfelsőbb elhatározásával *Svarba* József, lévai állami tanítóképző-intézeti gyakorlóiskolai tanítónak saját kérelmére történt nyugdíjazása alkalmából buzgó működésével szerzett érdemei elismerésül az elemi iskolai tanítóképző-intézeti igazgatói címet legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.» E kitüntetést *Gyakorlóiskola* rovatunk első cikke méltatja behatóbban.

Kinevezés. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter kinevezte *Fejes* Gyula, okl. elemi isk. tanítót a csurgói állami tanítóképző-intézethez nevelővé. — *Szlábi* Józsefet a budapesti I. ker. állami tanítóképző-intézethez kertésszé.

Áthelyezések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter áthelyezte *Hidegh* Béla, losonczi állami tanítóképző-intézeti tanárt a dévai állami tanítóképző-intézethez. — *Pécs* Gyula dévai áll. tanítóképző-intézeti tanárt a losonczi állami tanítóképző-intézethez.

Nevelőnői berendelés. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter *Hadady* Gizella hódmezővásárhelyi állami polgári iskolai tanítónőt nevelőnői teendők ellátására a kolozsvári állami tanítónőképző-intézetben szolgáltatételre berendelte.

Kertészi kinevezés. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter kinevezte *Csepregi* Mártont a bajai állami tanítóképző-intézethez kertésszé.

Halálozás. *Kovács* Sándor a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézeti nyugalmazott tanára 63 éves korában, hosszas szenvedés után f. évi

október 3-án Kiskunfélegyházán meghalt. Temetése f. hó 5-én, d. u. 3 órakor volt, melyen a helybeli tanítóképző tanártestülete és ifjúsága testületileg jelent meg. Nyugodjék békében!

Szerkesztőváltozás. A Máramarosmegyei Tanítótestület «Nevelés» című lapjának szerkesztését, amely 31 év óta lelkes és hivatott szerkesztők kezében kiváló szolgálatokat tett ez exponált vármegye tanítói közéletének és népnevelésének: a tanítóegyesület egyhangú választása alapján *Keszler Károly* máramarosszigeti tanítóképző tanár vette át. Ezzel is bensőbbé vált az a kapcsolat, amely a kiváló szigeti képző-intézet és a nagykitérjedésű vármegye tanítósa között az ottani nagyjelentőségű nemzeti kulturfeladatok megoldása érdekében nemcsak kívánatos, hanem múlhatatlanul szükséges is. A régebb szerkesztők sorában néhai Bodrogi Gyula és Tanfi Iván kartársaink nevével találkozunk.

Pályázat. A tanító- és tanítónőképző-intézeti növendékekkel betöltendő, évi 200 koronás Bésán-féle ösztöndijaknak megüresedett összesen tizenegy állására pályázat hirdettetik.

Ezen ösztöndíj állásokra pályázhatnak bármily jellegű tanító- vagy tanítónőképző-intézeti növendékek valláskülönbség nélkül. Egyenlő minősítés esetében azonban az alapítólevél rendelkezéséhez képest, a tanítónő-jelöltek elsőbbséget élveznek.

Kellőleg felszerelt és a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszterhez címzett folyamodványok 1913. évi október hó 25-ig az intézeti igazgatósághoz, onnan pedig minősítési táblázat kíséretében azonnal a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez terjesztendőek fel.

A folyamodványok magyar nyelven irandók és a nem magyarnyelvű mellékletekhez azoknak hiteles magyar fordítása csatolandó.

Hiányosan felszerelt folyamodványok figyelembe nem vétetnek.

Az Országos Paedagógiai Könyvtár és a vele kapcsolatos olvasóterem, új helyén *Andrássy-út 69. szám* alatt, megnyit és ünnepnapok kivételével nyitva van: minden vasárnap és csütörtökön d. e. 10—12-ig, továbbá péntek kivételével minden hétköznapon d. u. 3—7-ig. Az Országos Tanszermúzeum rendezés miatt egyelőre zárva.

Hézagpótló szakmunka kerül legközelebb sajtó alá *dr. Lám Károly* ungvári kir. s. tanfelügyelő szerkesztésében.

A munkának a célja az, hogy a népoktatás ügykörébe tartozólag keletkezett és még kiadatlan elvi jelentőségű kormányhatósági rendeletek, bírósági döntvények és jogerős közigazgatási bizottsági határozatok időközönként való gyűjteményes kiadásával, a tanügyi kormányzatnak és a tanítószágnak egyaránt hasznos szolgálatot teljesítsen.

Minthogy e sok fáradságos utánjárást igénylő gyűjtési munkálatnak eredményes befejezhetése, a helyes igazgatás szempontjából ma már elodázhatatlan szükséglet sőt közérdeket képez, a megjelenendő munkára azon kéréssel hívjuk fel a népoktatás szolgálatában állott illetőleg a népoktatást jelenben szolgáló tanférfiak, tanítónők és kisdiednevelők szíves

figyelmét, hogy amennyiben a gyűjtés eredményét gazdagítani módjukban áll, úgy sziveskedjenek a saját vitás ügyeikben keletkezett és netalán kezeik között lévő elvi jelentőségű rendeletek, döntvények vagy határozatokat ügyük rövid történetének ismertetése mellett, dr. Lám Károly s. tanfelügyelő címére Ungvárra megküldeni, vagy amennyiben ilyen jogesetokról csak tudomással is bírának, arra nevezettnek figyelmét további kutathatás céljából felhívni.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy az esetleg megküldendő iratokat feldolgozás után mindenki vissza fogja kapni és hogy a munkába leendő felvételre alkalmasnak mutakozó jogesetek az ügyben szereplő személy és község nevek elhallgatásával fognak ismertetés alá kerülni.

Üzenet. Tisztelettel kérem azon kartársaimat, akik cikkeket küldöttek be Közlönyünk számára, hogy cikkük megjelenésére sziveskedjenek türelemmel várni. Közlönyünk terjedelmének határt szab a költség, amelynél fogva az időhöz kötött kérdéseken és egyesületi ügyeken felül csak kevés számú cikket adhatok le. Erre való tekintettel arra is kérem igen tisztelt kartársaimat, hogy a külföldi beszámolóikat ne nyujtsák nagyon hosszúra, mert a túlhoszsu cikkek (folytatásosak), más cikkek elől foglalják le a lap hasábjait . . .

Szerk.

Kimutatás

az 1913. szept. 10-től okt. 8-ig befolyt tagsági és beiratási díjakról.

1905-re: Orsz. Nőképző-egyesület Bpest. (8.— K).

1910-re: Gergye Sándor (2.— K).

1911-re: Éber Rezső (8.— K).

1912-re: Tabódy Ida, Heger Lujza (8—8 K).

1913-ra: Tanay Antal, Zorkóczy Ede, Kapi Gyula, dr. Gyömörey Zsigmond, Klotild Szeretetház Bpest, Gessel Mihály, Ferenczy Izabella, Drozdy Gyula, Szirkvashegyi népiskola tanítóttestülete, Szárnovszkyné Demjén Ilona, Margittai József Bpest, Lépes Árpádné, Kántorné Fekete Mária, Barkáts Mária, Marcély Kornél, Ruppen-
thal Lajos, Grúsz Frigyes, Blickling Antal, Gamauf György, özv. dr. Katona Lajosné, Thuránszky Irén, Báter János, Oberth Ágoston, Nagy Vilmos Nagyvárad, Glünkl Ágost, Zrinyi Károly, Schönvizner János, Simcsó József, Svarba József, Zoltai Mátyás, Pazár Zoltán,

Szente Pál, Simkó Endre, Bocskay István, Haus Irma, Gör. kath. tanítónőképző Ungvár, Sarudy Ottó, dr. Gockler Lajos, Holczmann Ferenc, Dreisziger Ferenc, dr. Málnai Mihály, Levins Ernő, Kollerné Wolszky Emilia, Gaal Imre, Watzesch Janka, Gömöri Sándor, Várady Lajos, Balázs Endre, Csiky István, Tabódy Ida, Volosin Ágoston, Pinkert Zsigmond, Mátray Gyula, Grész Ernő, Wagner János, Hamar Gyula, Juhász Imre, Chobodiczky Alajos, Heger Lujza (8—8 K).

1913. I. felére: Purcsi János (4.— K).

1913. II. felére: Schuster Gizella, Tóth Mihály, Holczmann Béla, Hoffmann József, Karner József, Beregszászy Ilona, Temesvári Iskolanővérek tanítónőképzője, Homolya Etelka, Révfy Géza, Kovács Dezső Sárospatak, Karczub Mária, Ferenczi István (4—4 K). Dr. Katona János (6·20 K), Mandola Aladár (6·20 K), dr. Gerencsér István (4·40 K).

1914. I. felére: Heger Lujza (4.— K).

Segélyegyesületünk javára beiratási díj címén 1—1 K folyt be következő tagtársak részéről: Schuster Gizella, Tóth Mihály Sárospatak, Lépes Árpádné, Kántorné Fekete Mária, Holczmann Béla, Hoffmann József, Karner József, Beregszászy Ilona, Kollerné Wolszky Emilia, Karczub Mária, Ferenczi István.

Ismételten felkérem azokat a t. tagtársaimat, akiknek szives figyelmét bátorkodtam szeptember hó végén úgy ez évi, mint esetleg régebbi keletű tagdíjhátralékjaikra személy szerint is felhívni, *sziveskedjenek* ebbeli alapszabályok jelezte kötelezettségüknek még e hó végéig annak komoly megfontolásával *eleget tenni*, hogy a közlöny költségeit az egyesület pénztára nevükben előlegezte s hogy minden késedelmes befizetés az egyesület felesleges megterheltségével jár s így alapszabályaink 16. §-ában előirt postai megbízás utján való behajtás elkerülhető legyen.

Egyben kérem a közlöny expedálására vonatkozó minden panasz, téves nyugtázás, valamint lakásváltozás idején való bejelentését.

Dr. Novy Ferenc.
egyes. pénztáros.

Harmonium, hegedű

és a többi hangszereket általánosan elismerve a legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára.

Stowasser

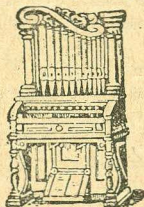
császári és királyi udvari szállító, a magyar királyi zeneakadémia, a budapesti színházak és a hadsereg szállítója, a „Rákóczi tárogtató” feltalálója.

Budapest, II. Lánchíd-utca 5. szám. Gyár: Öntőház-utca 3. szám.

Régi hangszerek javítása, vétele és becserélése.

Árjegyzék minden hangszerről külön küldetik.

◆ AMERIKAI COTTAGE-SZIVÓLÉGRENDSZERŰ
◆ HARMÓNIMUMOKAT ◆ VALAMINT EURÓPAI
RENDSZER SZERINT LEGOLCSÓBBAN SZÁLLIT
PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA BUDAPEST,
X. DELEJ-UTCA 25. (TISZTVISELŐTELEP.)

Készpénz fizetésnél bérmentes szállítás az utolsó vasuti állomásig. PEDÁLOS HARMÓNIMUMOK mindkét rendszer szerint és minden nagyságban, pontos orgonaméretekkel templomok, szemináriumok részére s mint gyakorló orgonák. Árjegyzék ingyen és bérmentve! Öt évi jótállás! Lelkészeknek és tanítóknak külön százalékgengedmény! Részletfizetésre is. Elismert kitűnő árak! Kérjen árjegyzéket pianók és pianínókról.

MAGYAR LÁNYOK

KÉPES HETILAP FIATAL LEÁNYOK SZÁMÁRA. SZERKESZTI TUTSEK ANNA

ELŐFIZETÉSI ÁRA EGY NEGYEDÉVRE 3 KORONA
MUTATVÁNYSZÁMOT KIVÁNATRA INGYEN KÜLD A
KIADÓHIVATAL BUDAPEST, VI. ANDRÁSSY-UT 16

